CIHM
Microfiche
Series
(Monographs)

ICMH
Collection de
microfiches
(monographies)

Canadian Institute for Historical Microreproductions / Institut canadien de microreproductions historiques

© 1999

The copy filmed here has been reproduced thanks to the generosity of:

Ukrainian National Federation Library
Toronto

The images appearing here are the best quality possible considering the condition and legibility of the original copy and in keeping with the filming contract specifications.

Original copies in printed paper covers are filmed beginning with the front cover and ending on the last page with a printed or illustrated impression, or the back cover when appropriate. All other original copies are filmed beginning on the first page with a printed or illustrated impression, and ending on the last page with a printed or illustrated impression.

The last recorded frame on each microfiche shall contain the symbol ⟶ (meaning "CONTINUED"), or the symbol ▽ (meaning "END"), whichever applies.

Maps, plates, charts, etc., may be filmed at different reduction ratios. Those too large to be entirely included in one exposure are filmed beginning in the upper left hand corner, left to right and top to bottom, as many frames as required. The following diagrams illustrate the method:

L'exemplaire filmé fut reproduit grâce à la générosité de:

Ukrainian National Federation library
Toronto

Les images suivantes ont été reproduites avec le plus grand soin, compte tenu de la condition et de la netteté de l'exemplaire filmé, et en conformité avec les conditions du contrat de filmage.

Les exemplaires originaux dont la couverture en papier est imprimée sont filmés en commençant par le premier plat et en terminant soit par la dernière page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration, soit par le second plat, selon le cas. Tous les autres exemplaires originaux sont filmés en commençant par la première page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration et en terminant par la dernière page qui comporte une telle empreinte.

Un des symboles suivants apparaîtra sur la dernière image de chaque microfiche, selon le cas: le symbole ⟶ signifie "A SUIVRE", le symbole ▽ signifie "FIN".

Les cartes, planches, tableaux, etc., peuvent être filmés à des taux de réduction différents. Lorsque le document est trop grand pour être reproduit en un seul cliché, il est filmé à partir de l'angle supérieur gauche, de gauche à droite, et de haut en bas, en prenant le nombre d'images nécessaire. Les diagrammes suivants illustrent la méthode.

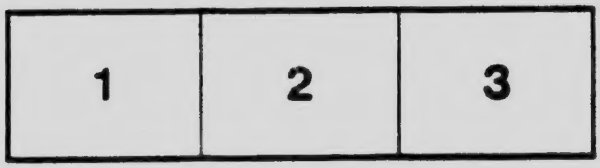

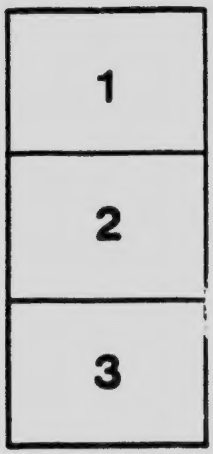

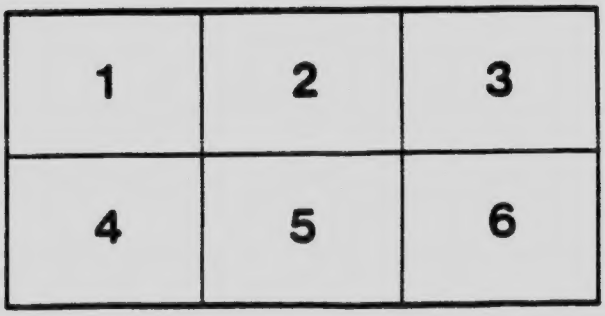

КРОВАВІ ДІЯМАНТИ.

Написав Фон Ром.

Слідчий комісар на місци морду.

Ціна 35 ц.

Едмонтон, Алта.

Накладом Видавництва "Новин"

ФОН РОМ.

КРОВАВІ ДІЯМАНТИ.

Новочасний роман.

Едмонтон, Алта.
Накладом Видавництва "Новин"
1915

З Друкарні "Новин", Едмонтон, Алберта.

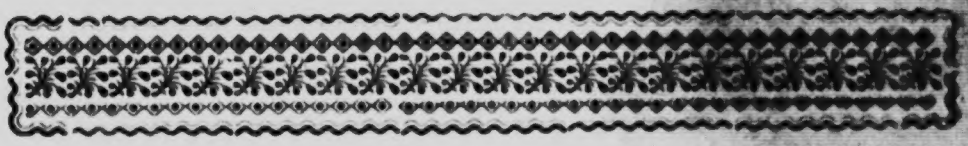

1.

— Вона нежива? — спитав придавлений голос.

— Ні, тільки зімліла, — лиши її!

— Пощо вона має жити? Тільки небогато, тільки оден удар і вона не пробудить ся більше.

— Не торкай її, чуєш? Вона має жити!

— Дурне робиш! Вона бачила нас, коли входила і наведе на нас нещастє.

— Противно, мій приятелю, вона виратує нас, як на нас паде підозрінє. Не свари ся, ти старий! Я знаю жінок! Отся дурненька не отрясе ся ніколи з страху від хвилї, як побачила свого любка злочинцем, але також ніколи сего не зрадить. Її смерть не поможе нам нічого за те її любов робить нас безпечними. –

— Не говори нічого про любов, бо вона приводить лише до нещасть!

— Дурниці! Вона приносить щастє, — за се ручу власною головою!

— От, не говори богато, — треба спішити ся.

— Тихо всюди?

— Так! Тихо.

Ще короткий шепіт — осторожні кроки, — уважно отворені двері — і все затихло.

Тихо все? — Великий стінний годинник в їдальні вибив пяту годину, заспаний ранок заглянув у вікно. Зачав робити ся день, на вулицях розпочав ся рух.

Лиш отут, на горі, тихо. Боже, яка страшна ота тишина! Ніхто не прийшов сюди?

Та кінчить ся врешті та тишина. Тихо й виразно відзиваєть ся клямка, — ох, як близко тсй її звук, — потім оклик здивованя, переляку а зараз опісля дало ся чути богато голосів.

— Ну, ну і вже — вже. —

— Чи вона мертва?

Слова ті самі, шо й передтим, лише голос инакший.

— Я не бачу ніякої рани — вона — вона дихає еще.

— Може серцевий удар?

— Серце бє ся, — що правда дуже поволеньки, — але я буду трібувати зробити, що дасть ся.

— Чи ви положили трупа на постіль?

— Ні, я мушу ждати на поліцію. Бухгальтер побіг на поліцію, а хлопець до нареченого сеї дівчини.

— О, то вона заручена? Я не знав сего. А з ким саме?

— З доктором Янсеном, отим хорошим Голяндцем; ви знаєте його мабуть добре.

— Знаю. То з ним? Ну, то він буде мати гарну жінку.

— Як вона буде жити.....

— Вона віддихає. Держіть високо рамя, — отак! Гм, серце є дивно ослаблене. Наречений перелякає ся на добре, як побачить оті сліди злочину.

— Доктора Янсена не було дома! — крикнув тонкий, високий голос, — господиня казала, що він зовсім не приходив до дому. Куди мені тепер іти?

— Лиши ся тут, Фриц; з твойого біганя не прийде нічого!

— Я не остану, пане Шмідт! — Я так бою ся! — Ой, Боже мій Боже! Пан замордований лежить там в хаті, — а панна також нежива, — верещав хлопець.

Аліса Бельке підняла ся на своїй лежанці. Її блудний погляд упав на лікаря, а відтак на старого слугу Шмідта, пізнійше на малого хлопця і вкінци здержав ся на комісареви поліції, який в тій хвилї увійшов.

Той переглянув зараз склеп, який був місцем злочину і слідив стан сусідної кімнати.

— Чи панна ранена? — спитав він лікаря.

— Ні, але, — лікар здвигнув раменами і додав поволи, — була вже майже нежива.

Комісар глянув зі співчутєм на дівчину і пішов до сусідної кімнати.

— Татко, — сказала Аліса Бельке, — татко! — Вона трібувала встати, але члени відмовили її послуху. Вона глянула на лікаря. Склеповий помічник прикликав найблизше мешкаючого лікаря, котрого вона не знала. — Чи то ви ,пане, лікар?

— Я доктор Шефер, моя панно, мешкаю зараз напроти.

— Чи ви бачили татка? — спитала стревожено.

— Так!

— Він неживий, — неправдаж? Нема йому ратунку?

— Я не можу сказати сего з великою певністю, — заявив він обережно, притім придивляв ся її уважно, — він — тяжко ранений.

— О ні, ні, — він убитий! Я знаю се добре. я бачи-

ла, як він упав, а з шиї потекла кров. Ох Боже! Дотепер мусіла сплисти з него ціла ріка крови. — Поріг уже певно у крови!

— Ні, ні, будьте спокійні! —

— Поможіть мені встати, прошу вас. Я мушу побачити татка, — мушу ще раз поцілувати, щоби простив мені!

Лікар глянув непевно на старого слугу; Шмідт глядів перелякано на дівчину.

— Вона не при умі, — пробубонів.

Аліса з великою мукою встала. Оба пани пішли з нею до сусідної кімнати. Лікар попращав ся. Тут покінчено поліційне слідство і трупа замордованого ювілера уложено на його лежанці.

Але непорядок, який був у кімнаті, дверцята розбитої каси і кроваві плями на землї вказували на драму, яка розіграла ся тут перед кількома годинами.

— Татку! Мій любий татку! заридала Аліса, упала на коліна біля постелї і сперла свою білу головку на скровавлене покривало.

По хвилї приступив до неї комісар.

— Панно Бельке, — чи можу просити —

Аліса здрігнула ся. — Що стало ся? Що ви хочете від мене? Я не знаю нічого, нічогісінько!

Комісар глянув на неї з пожалуванєм.

— Коли ви чуєте ся умучені, — я не буду обстоювати при своїм. Одначе у вашім власнім інтересї, в інтересї вашого замордованого батька я прошу вас відповісти менї на усякі питаня.

Аліса встала. — Я, — даруйте менї, але мої гадки дуже розбиті. Ох, що за страшна ніч! Ох, Боже, Боже!

І таку ніч можна пережити?! І таку ніч мусить ся пережити! Ох, аж мороз іде по шкірі!

— Чи можу спитати вас, де ви були вчерашного вечера і чи мали ви яких гостий?

— Гостий? Вчера? — Вона старала ся зрозуміти ціль тих слів. — Вчера? — Чиж не минув цілий рік від вчера до нині? Заждіть! Ми сиділи разом. — Гості? Ні, тільки він був.

— Хто?

— Він — др. Янсен?

— Ваш наречений?

Дрож перейшла по цілім її тілї. — Так, мій наречений!

— Коли він вийшов від вас?

— О десятій годині, як звичайно.

— Чи бував він часто вечерами у вас?

— Так.

— Чи ви зараз по його відході пішли спати?

— Ні, я робила ще порядок, бо наша господиня пішла на весїлє своєї дочки.

— То в хатї не було нікого зі служби?

— Ні! Через цілий день помагала менї одна дївчина з третого поверха. Вона служить у вдови по фельд феблеви, котра, не могучи платити її високої платнї, позволяє її заробляти, як лучить ся нагода.

— Чи вона о десятій годині була еще тут?

— Ні. Я ніколи не відправляю її пізнїйше, як о девятій годині.

— Хто отвирав двері вашому нареченому?

— Ніхто. Він має ключ.

— Так? А се чому так?

— Татко дав йому, бо не любив сходити вечером зачиняти двері, а наша стара господиня таки цілком не любила робити того.

— Чи ваш наречений має також ключ і до вашого мешканя?

— Ні, се злишне. — Вона нагло захитала ся. Комісар піддержував її і поміг сісти на софі.

На дворі дали ся чути приспішені голосні кроки, двері з лоскотом отворились і до середини увійшов з поспіхом високий, ставний мущина з русявою бородою.

— Алїсо! Що стало ся? Ох, на Бога! Я чув, як там говорили про— морд. Алїсо, моє серце! Ти жиєш, Жиєш!

Вона не ворухнула ся. Її очи гляділи в сторону, де лежав батько.

Др. Янсен оглянув ся і перелякав ся.

— Батько? — кликнув з недовірєм, наближаючи ся до постелї. Отже таки — морд?

— Не йди до него! — кричала вона. — Лиши його!

— Ох, мій Боже! Що за страшне! Що за неймовірне! Як се стало ся? Алїсо, моє коханнє, кілько мусїла ти видержати!

Він кинув ся до неї, але вона не допустила його до себе і, показуючи на комісаря, сказала тихо:

— Мене переслухують тепер, Мартине.

— Переслухують? Тепер у сю хвилю? Алеж се не потрібна мука! Я прошу вас пане комісар, лишіть тепер мучити мою наречену!

— Добре, пане доктор! Алеж ви мусите розважити, що се має величезну вартість, втягнути сьвіжі ще вражіня, бо вони можуть легко спровадити нас на слїд убийника.

— Мені здаєть ся, що гадки про якогось злочинця, се пусті мрії. Мій тесть не мав прецінь ніякого ворога!

— Тут є справа з мордом, полученим з рабунком, пане доктор! — Комісар вказав при тім на касу. — Вона заманила сюди злочинців. Я з моїм асесором і сторожем, Шмідтом, оглянув передтим сліди і побачив, що, дивним дивом, вартісні папери стоять ненарушені. Але злочинці мусіли мати якусь ціль.

— В який же спосіб злочинці дістали ся сюди? Чи двері були розбиті?

— О скільки я знаю, ні. Двері дому і до мешканя були зачинені, як належить ся, так заявляє каменичний сторож. Аж склеповий помічник зауважав, що віконні рами ушкоджені і відкрив сліди крови в склепі.

Аліса закрила лице руками.

— Страшне! — прошепотів Янсен.

Комісар говорив дальше:

— Він оглянув линовку від дзвінка, що веде до спальні пана Бельке й побачив, що вона урвана. Він став кликати о поміч, а коли ніхто на горі не відчиняв дверий, увійшов до середини. Лікар, якого він закликав зараз до пана Бельке, прийшов за пізно, — але вспів єще збудити панну з тяжкого омліня. Розумієте отже, пане доктор, що не тільки мені, але нам усім мусить лежати на серцю, се, щоби розслідити справу.

Молодий мущина кинув нехотячи питаючий погляд в сторону своєї любки. Інтерес на хвильку переважив.

Аліса сиділа зі спущеними в діл очима і зі збілілим лицем.

— А чи видержить вона, як будете викликувати в неї наново страшні переживаня ночи? — говорив він півголосом до поліційного урядника.

Той здвигнув раменами.

Тоді стала Аліса говорити:

— Я сказала таткови, десь около одинайцятої години, добраніч. Ми поцілували ся — я була така щаслива того вечера. — Чи се було вчера. — Вона зачала плакати. — Потім я пішла до своєї кімнати і трохи ще читала — бо я ніколи не засипляю перед півночию. Нараз я пробудила ся і почула дивний гамір, немов би — як мені вам сказати? — немов би хтось виважував грубі двері. Рівночасно нагадала я собі дубові двері, що є в їдальні, але не могла подумати, щоби татко отвирав їх. До того ще той гамір походив із далека. Зараз по тім почула я татків голос і півголосний крик — я надягнула мою ранішну нагортку і побігла до таткової спальні... — ту зачала Аліса знову плакати і дрожати.

— Бідна дитинко! Люба моя! Не думай про те, — воно за страшне — говорив Янсен і хотів її пригорнути.

Комісар не спускав очий з молодої пари. Не уйшло його уваги, що Аліса, при тім, як її наречений пригортав, здрігала ся і старала ся увільнити ся з його обіймів.

Нечайно вона побачила, що погляд урядника звернений на неї і, що в куті кімнати стоїть вахтмайстер і щось записує. Отерла сльози і старала ся говорити дальше:

— Як я відчинила двері, татко лежав на землї, а кров спливала йому з шиї, — так, ота кров. Дивіть ся туди, вона ще жиє, вона рухає ся. О, горе менї! Кров! — І вона склонила голову.

Комісар знетерпеливлений приступив близше. — Ще тільки хвилинку, панно Бельке! Отже ви мусїли бачити злочинця; — чи в кімнатї було ясно?

— На столї сьвітила ся мала електрична лямпка, а на землї ліхтарня. — В кімнатї було двох людий. —

— Отже двох! Як вони виглядали?

— Так, як вони виглядали? — повторив із несупокоєм Янсен.

Алїса отворила з напруженєм уста, вона хотїла говорити, але щоки тремтїли, а слів не було.

— Я — я — нїчог — простогнала вона і зімлїла. Доктор Янсен підніс ніжне тїло і заніс до сусїдної їдальнї. Положив її дбайливо на софу, приніс кілька подушок і покривал і окрив її ними.

Потім вернув до поліційних урядників.

— Лучше буде, як оставите тепер панночку в спокою. Вона занадто перелякала ся отою страшною пригодою. — Боже, аж менї лячно, як нагадаю собі, що та бідна дївчина була полишена на ласку й неласку тих драбів! Хто сподївав би ся був того вечера, коли я весело відходив від них!

— В котрий час се було?

— О десятій годинї, як звичайно.

— Чи господар відпроваджував вас аж до скляних дверий?

— Нї, тільки моя наречена присьвічувала менї з гори зі сходів. —

— Ви отворили двері своїм власним ключем.

— Так.

— І певно знаєте, що потому добре замкнули?

Молодий чоловік завагав ся хвилину. — Замкнули? — Я думаю, що так.

— Ви не знаєте сего напевно?

Др. Янсен зморщив чоло і надумував ся. — То знаєте, з тим мешканєм така вже звичайна річ, що чоловік більше не надумує ся, чи добре замкнув двері чи ні. Але коли я вже від кількох тижнів завсіди замикав добре двері, думаю, що й вчера я се зробив добре.

— Се правда — сказав урядник, — але я хотів би ще про щось вас спитати.

— За хвилинку. Я мушу подивити ся до моєї нареченої. Є там може Фриц?

Фриц був на той час у кухни.

— Приклич скоренько Анну з гори, — скажи, нехай зладить кави і вичистить покій. А потім приклич лікаря, дра Шнекенбурґера. Але скоро, скоро, хлопче!

За хвилинку прибігла дівчина з третого поверха, якій др. Янсен не дав часу до плачу. Вона мусіла робити панні Бельке теплї оклади на ноги, а др. Янсен робив тимчасом студені оклади на чоло і натирав околицю носа сальміяком. Відтак велів зварити кави і зладити перекуску.

Міжтим прийшов лікар і заняв ся тяжко віддихаючою хорою.

— Чи не схочете, панове, увійти до кімнати мого тестя? — сказав др. Янсен по хвилї. — Те, що я бачу тут, розриває менї серце в грудях.

— Дякую. Наша присутність, пане доктор, огра-

ничує ся лише на сї місця тимбільше що пан Шмідт відкрив мабуть причину розбитя каси.

Старий слуга, який до сего часу не переривав собі роботи з порівнуванем знайдених вартісних паперів із списом в книгах, погладив ся по лисій, лискучій голові.

— То діяманти, пане доктор!

— Що за діяманти?

— Скринка з дуже дорогими ювелями, що мали бути зроблені для окрас княгинї Долгорукої; — вони мали вартість шістьсот тисяч марок.

— Ой, Боже! Шістьсот тисяч .—

— Так, тому пан держав се в як найбільшій тайнї. Крім мене нїхто не знав про се. Княгиня бажала, щоби окраси були вироблені на зовсїм модерний спосіб. Рисунки, як мають бути вироблені, вже третий раз відіслано до Нїцци і тепер вони там находять ся.

— Хто робив рисунки?

— Сам пан або панна Алїса. Вона виобразована в тій штуцї, бо пан Бельке бажав собі, щоби вона могла пізнїйше сама провадити інтереси. А фірма є славна своїми артистичними виробами.

— Так, воно так є. Отже вас, пане Янсен, назначено наслїдником пана Бельке. — Чи ви є купець?

Молодий чоловік счервонїв. — Нї, я є доктор фільософії. А що до подібних справ, як наслїдство, — нїчого межи мною а паном Бельке не говорило ся. Крім того я не маю зовсїм купецької жилки.

Серед таких розговорів увійшли всї на коридор і поліційні урядники розпращали ся, оставляючи місце злочину й плачу його жителям.

Пан Шмідт пішов з урядниками до склепу, де оба продавці під поліційним наглядом списали інвентар.

Розуміє ся, що декого зі служби, строго випитувано, але від нікого не добуто обтяжуючих зізнань. Вони були в стані виказати свою невинність, а про істноване дорогоцінностий довідали ся аж по крадіжи.

— Цікавий я дуже знати, в який спосіб дістали ся злодії до середини, — роздумував комісар. — Вони мусіли влізти до склепу вікном, — на се вказує знищене засувів.

— Але як дістали ся вони до мешканя, коли двері були в порядку замкнені і заложені ланцюхом? — Я сего не розумію. Яка є сполука склепу з помешканєм?

— Прямої сполуки нема, — сказав Шмідт, — хиба отся перервана линва від дзвінка.

Поліційний урядник оглядав старомодну, перетикувану перлами, стяжку, що лежала пірвана на земли і трібував дріт, що пняв ся до гори по темній стелї. Дзвінок, що рухав ся при помочи отсього старого механізму, находив ся побіч постелї замордованого.

— Чи пан Бельке був дуже обережний або боязливий?

— Ні, сего я не можу сказати. Не довіряв чужим, то правда, але се буває завсїди в такій справі. Одначе боягузом не був зовсїм. Бо ніколи не лучав ся подібний случай, відколи я тут, то є пятнайцять лїт. Він сам наглядав над людьми, а що був завсїди в склепі, не було ніколи ніякого шахрайства.

— А проби шахрайств були?

— Розуміє ся! Таж се завсїди лучає ся, пане комісар! Приходить елеґантна дама, що хоче купити кілька перстенів і довго не може рішити ся: — вона з де-

сять або із пятнайцять разів трібує щонебудь потягнути. Або приходить хтось, вибирає годинників і велить нести до якогось готелю на те, щоби в той час, як хлопець буде нести їх до назначеного місця, щоби там дістати за них заплату, злодії, котрі змовили ся з ним, напали на хлопця і годинники відобрали.

— А чи в послідних часах не було таких випадків?

— Я не знаю, але спитаю обох купців.

— Лишіть се покищо. Зате скажіть, в яких відносинах стояв пан Бельке з отим др-ом Янсеном?

— Він був його тесть! — сказав здивований Шмідт.

— Так, так. Я властиво хочу знати — чи він радо віддавав йому свою дочку?

— Мабуть не дуже радо — сказав нерішучо старий слуга. — Пан Бельке, з огляду на свій інтерес, волів мати зятем купця. Раз навіть старав ся о панну Алїсу оден американський торговець діямантами, Гокінс, але з того не вийшло нічо, бо панна вже тоді любила дра Янсена.

— Коли се було?

— Минувшого року, більше менше, в місяци жовтни.

— Чи той пан Гокінс перебуває тут?

— Так! Ви не знаєте його? Він їздить щодня улицями міста на свойому двоколїсному візку. Він мешкає за містом, у Марієнталю.

— Гм, так, я пригадую собі його. Високий добродій, — дуже смаглий.

— Так, то він. Він приходив часто до нашого пана. Він є приятелем пана доктора Янсена.

— Мимо того, що є його суперником?

— О, я не думаю, щоби йому ходило дуже о панну Алїсу, йому ходило більше о інтерес.

— Так, так! А чи панна Алїса жила завсїди в згодї зі своїм батьком?

Старий сторож отягав ся хвилину з відповідию. — Я думаю, що так, — сказав по хвилї.

— Як се? Жиєте пятнайцять лїт у домі пана Белька, то повинні вже раз знати відносини межи батьком і донькою! Судячи по вашому обличу, то були вони лихі.

— Нї, то за богато сказано, — думав старий, — вони обоє любили ся, навіть дуже. Одначе панна Алїса мала одну пристрасть, яку батько старав ся викорінити. — Вона майже дуріла за брилянтами.

— О, — то можливо?!

— Бійтесь Бога, пане комісар! Не думайте нїчого злого! Прецїнь молодї дївчата люблять такі прикраси, не правда? Алїса же могла від малечку набрати залюбованя до цїнних прикрас; — прецїнь вона зросла побіч дорогих камінїв. Будучи дитиною старала ся украсти якунебудь золоту прикрасу, щоби почіпити потім на себе. Тому пан старав ся дати її відповідне артистичне образоване, щоби дати її залюбованю потрібний напрям.

— Се, що говорите, є дуже цїкаве для мене. Отже панна Алїса любить брилянти. А що її наречений? Чи він має також такий нахил?

Шмідт розсьміяв ся. — Пан Янсен і брилянти? Зовсїм не гадаю. Він, крім про свої старі книги й теки, про що инше зовсїм не думає, він зовсїм не знає цїни грошам!

— Так. Гей, Кулїх, ходїть но сюди! — кликнув він до нічного вартового, що стояв ще в склепі, хоча оба панове зайшли аж до приватної контори. — Закличте сюди пана асесора! Ми хочемо перешукати помешкання на горі!

— Алеж, пане комісар! — кликнув переляканий Шмідт.

— Лучше все лучшим. Злодії могли денебудь щось лишити.

Той здогад оказав ся правдивим. Злодії лишили дещо. Під софою, на якій лежала Алїса Бельке, знайдено чудовий, — скровавлений брилянт, про який вона нічогісінько не знала.

В три днї пізнїйше, як похоронено пана Бельке і молода дївчина по частих омлїванях прийшла до себе, впало на неї, після переведеня трусу, підозріне, що вона замордувала свойого батька.

2.

Анна Манне вже з трийцять разів змивала велику кроваву пляму в спальнї ювілера. Через те виглядала підлога в тім місци цїлком ясна й подрапана і робила зовсїм вражінє поганої латки. Здорова й велика дївчина приглядала ся вислїдови своєї роботи й потрясала головою.

— Дурна підлога! Коли я вичистила її, вона виглядає погано. Що менї робити? Хиба менї вивоскувати її? Лихо знає, хто в сьвітї годен зарадити такій підлозї! Я в своїм житю мила вже неодну підлогу, а не стрічала ще нїде такої. — Ігій!

Взяла знову щітку і стала знову шурувати підлогу в тім місци, де була пляма. І ціла підлога робила ся щораз яснійша. Се була красна, запускувана підлога, яку рідко стрічаєть ся в Німеччині, а ще рідше в Італії. Темні пруги на ясному дереві відбивали лагідно, не вражаючи й артистичного смаку. Енерґічне витиранє дівчини усунуло те, що притемнив час, вік і порох.

— А диви, яке красне! — заявила Анна Манне і стала придивляти ся рисункови, вимальованому на підлозї. Забула зовсім, що має ще мити підлогу.

— Анно, Анно! — почув ся з гори голос вдови по фельдфеблеви. Але Анна не чула його.

Вкінци відчинили ся двері від кухнї і за стїною почули ся приспішені кроки.

— Анно, де ти? Ще не впорала ся?

Дві старі жінки звернули свої погляди на задуману дївчину. Перша була вдова по фельдфеблеви, в якої Анна, за їду і за мешканє, робила службу "дївчини на всякі услуги"; друга була се панї Майнер, управителька, так несподївано заворушеного дому, яка, в день похорону господаря вернула зі своєї відпустки. Вона входила в дім тодї, як на вулицї стояв віз, готовий на те, щоби її молоду паню перевезти до вязницї.

Переляк зложив стару, добродушну жінку на постїль недуги, а що вона не могла оставати ся дальше в осиротїлому, непривітному помешканю, то вдова по фельдфеблеви взяла її до одної своєї кімнати, що стояла під той час пустою.

Як вона прийшла трохи до себе, зрозуміла страшне положенє і роздумувала всїляко над ним, її гадки кружляли передусім кругом підозріня, яке зависло над Алїсою

Др. Мартин Янсен, що відвідує [illegible]ень старушку, старав ся, подібно, як і вона, вишукувати всякі можливости й правдоподібности і кинути підозріне на всіх людий, що стикали ся з паньством Бельке, щоби лише увільнити Алїсу.

Одначе страшна дійсність не зміняла ся. Той крик молодої дївчини в хвилю, як збудила ся з омлїня, а саме те, що її видавало ся, що кров пливе і її хлипане над трупом; "Прости, прости менї!" були вистарчаючими доказами її вини, хоча би й не знайдено скровавленого діямента під її постелею. Крім того добре зачинені двері, які можна було відчинити лише зі середини й те, що не знала, як виглядали злочинцї, які мусїли бути добре видні в осьвіченій кімнатї.

Після перешуканя дому, поліція увільнила його з під своєї опіки і панї Майнер могла вернути назад до своєї кімнати. Одначе склеп замкнено, а на всї цінні річи, в імени княгинї власти наложили печать. Алїса Бельке лишила ся жебрачкою

Мартин Янсен не був богатий. Противно, він жив із зарібків, які приносили [illegible] філософічні писаня і його одинока приватна лекція. Хто знає, як оцінюють люди таке цінне духове [illegible] й може представити собі матеріяльне положенє того молодого чоловіка. До того ще від недавного часу пішло йому з "Петрового дня." Він дістав у спадку красний маєток і відповідно до того жив легкодушно. Але наступив поганий банковий крах і він лишив ся такий бідний, що мусїв жити з того, що заробляв пером.

Тепер роздумував він над тим, як найлучше має помочи своїми, тяжко запрацьованими грішми, своїй

нещасливій нареченій. То було ясне: Коли не знайде ся більше діямантів, — а воно майже виключене, щоби знайшли ся, — Аліса остане бідна, як турецький сьвятий. Княгиня могла домагати ся відшкодованя, — а в якій висоті, се мусів оцінити суд. До того ще, що найдивнійше, ювілер не забезпечив ся на случай влому.

Анна Манне сиділа або стояла тоді, як пані Майнер або др. Янсен, дійшовши до сего місця, проклинали ювелї (золотарські вироби), а головно цілий інтерес, що заманив злодіїв.

Вони мало вважали на глуповато усьміхнену дівку, що пильно але з якоюсь неповоротністю робила свою роботу, найчастійше дивила ся в землю і мало відчиняли уста, хиба тоді, як сама зі собою говорила.

Тепер, як обі жінки станули перед нею, вона випростувала ся і спокійно спитала: — Чи є тут др. Янсен?

— Або що? А тебе що обходить доктор? розкричала ся худа вдова; маєш принести вугля!

Анна Манне вислухала, вичистила старанно щітку й ведро і вийшла мовчки.

— Гарна дівчина, — подумала пані Майнер, виходячи з непривітного покою. — Вона робить за двох.

— Се правда. Але правда також і те, що вона трохи дурненька собі.

— Вона у вас буде уже з рік мабуть, — думала пані Майнер.

— Таки так. Саме рік. Як вона прийшла до мене, була зовсім виголоднїла. Але в мене її не бракує нічого.

Пані Майнер пригадала собі, як панна Аліса дала

тоді виголоднілій дівчині їсти й пити, за те, що вона помогла її зробити дещо в хаті.

Від того часу що тижня сходила вона на долину, прала, чистила й мила підлоги.

Мартин Янсен входив на сходи саме в хвилю, як Анна Манне вийшла з пивниці, несучи в обох руках ведра з вуглем. Вона зовсім не виглядала на красавицю. Мала чорне від вугля лице, нечисту запаску і зношене вбране.

— Добрий день, пане доктор!

— Добрий день, Анно, —відповів той, здивований тим, що Анна заговорила до него.

— Що робить панна Аліса?

Він зітхнув, — Ох, Анно, я вже не побачу її!

— Бійте ся Бога, пане доктор! — Правда, що ви не вірите тому, щоби вона допустила ся сего? — Се питанє, що вийшло з уст наймички звучало якось незвичайно дивно.

— Анно! — І доктор Янсен глянув на неї, немов несподівано схоплений на лихому вчинкови.

— Отже добре, — сказала вона. — Пане доктор, я хочу вам щось сказати.

— Що? що? — питав він з поспіхом. Може зможе ота дівчина, що в ночи злочину була в домі, вказати на якінебудь сліди?

— Витрачуйте гроші, пане доктор! Тратьте богато гроша, — говорила вона півголосом, ступаючи побіч него сходами.

— Як там можна..... — Він відвернув ся з болем.

— Подумайте собі, пане доктор, — говорила вона дальше. — Ви мусите зажити давнійшим житєм, ходити до клюбу, відвідувати своїх приятелів, вида-

вати гроші, веселити ся — зовсім так як коли би ви се самі зробили!

— Ти мабуть здуріла! — сказав на те він.

Але вона глянула сьміло на него.— Як хочете вратувати свою наречену, робіть те, що я вам кажу. Витрачуйте гроші і звернїть підозрінє на себе!

Її погляд подїлав на него сильно. — Анно! — сказав призадумавши ся. — Як ти не є отверта супроти мене, то я не можу послухати твоєї ради. Чиж маю я задля неї — запхати ся в біду, щоби легко запропастити ся, не помігши при тім нїчого своїй нареченій?

Анна Манне вдивила ся йому в лице. Її засмароване лице зовсім не виглядало на дурне в тій хвилї. Ведра з вуглем держала в руцї, немов дві забавки й видавало ся, що зовсім не чує їх тягару.

Нечайно поставила вона ведра на землю,зняла Янсенови капелюх з голови, оглянула добре його зовсім коротко острижену чуприну, приглянула ся уважно його вусам і погладила його по бородї.

Похитуючи головою, напів з гнївом, напів з цікавістю, не противив ся її роботї. Після такої роботи взяла вона знову ведра й пішла дальше.

— Пане доктор, — говорила вона при тім тихо, але виразно й поволи, — пошукайте межи своїми знакомими такого, що в послїднім часї змінив вигляд своєї бороди, розумієте? Але спішіть ся, — бо час не жде!

* * *

Панї Майєр сидїла з заплаканими очима в кухнї вдови. Вона була в Алїси і мусїла говорити з нею в присутности сторожа.

— Вона цілком спокійна, — говорила стара пані, — але така смутна, що її зовсім не до переслуханя. Вязничному сторожеви стояли сльози в очах, дійсно а я від плачу не могла й говорити.

— Не переказувала вона до мене нічого?

— Ні, ні слова! Я питала її: що маю сказати докторови? Але вона похитала головою й не сказала нічого.

— А дали ви її мій лист?

— Так! Але вона тільки глянула на него.

— Щож робити тепер? Вона вже тиждень у тому страшному місци, а ми стоїмо. Ніде ніякого сліду! — Аж розпука бере ся!

— Але вони мусять випустити нашу панну! — голосила стара.

— Треба ліпше слідити, — думав Янсен. —Алеж — до сего конечні гроші. Звідки би нам дістати гроший?

— Коби я була не дала ще віна моїй дочці! — говорила пані Майнер, — три тисячі марок я видала. Хоч з бідою могла би ще вистарати з яку тисячку марок.

Мартин Янсен хотів уже відмовити, — йому видавало ся нечесним, брати від старої жінки гроші, яких вона правдоподібно ніколи не дістане назад, — але побачив, як Анна Манне, що порала ся коло печи, грізно глянула на него.

Тому не противив ся, як вона вичисляла йому на долоню пять сто-маркових банкнотів. — Се для нашої панночки! — говорила вона, хлипаючи. — Стрібуйте, пане доктор, чи не дасть ся знайти такого поліціянта, такого тайного, чи як там їх називають?

— Детектива?

— Такого, такого. — Вони прецінь мають бути ду-

же хитрі! Може вдасть ся котрому відшукати брилянти!

— Ой тяжка се праця! — Янсен здвигнув раменами. — Але буду трібувати.

Як він виходив з дому, вийшла за ним Анна Манне.

— Пане Янсен, — говорила вона настійчиво, — дайте гроші менї!

Він здивовано глянув на неї. — Пощо? Се дуже дивне жадане!

— Для добра панни Алїси!

— Се легко сказати, — але як ти зможеш помочи її?

Анна Манне зі сумнївами в души, глянула нерішучо на него. —Коби я знала, що можу звірити ся вам, — що ви не зрадите мене! ...

— Я міг би зрадити? То якось дивно звучить, Анно. — Через кілька хвилин їх погляди спочили взаїмно на собі, немов питали ся, немов слїдили себе.

Потім дївчина сказала рішучо: — Ну то я заризикую; зрештою то буде в вашім інтересї, не зрадити мене.

Вона нахила ся до його уха і щось шептала. Він відступив ся в зад, вона говорила спокійн[illegible]оволи, але виразно.

Се тривало довго, заки він згодив ся на те, що вона жадала. Вкінци він таки виняв одержані гроші і дав їй три з пяти банкнотів, які вона поспішно сховала в своїй блюзї.

Потім стиснули собі руки.

Анна Манне, якій очи горіли радостию, побігла сходами до гори, а Мартин Янсен, з усїми обявами зворушеня вийшов на вулицю.

3.

В елеґантних кімнатах клюбу було завсіди повно гостий. Всї столи до гри, у всїх кімнатах, були заняті. Панувала вавилонська мішанина народів, бо клюб мав межи своїми членами дуже богато чужинців; — не даром називав ся "Міжнародний осередок."

Розмови в часї гри вели ся дуже голосно. Перебалакувано всякі міські сплетнї, обговорювано театральні новости, говорено про цирк і про перегони, тільки не про полїтику. Про полїтику не говорено, щоби не довести до сварок, які могли дуже легко повстати, коли зважити на мішанину народностий в клюбі. Впрочім сама гра доводила часто до немилих сцен.

По серединї великої салї стояв довгий, накритий зеленим сукном стіл — "ґазетний стіл", — як він урядово називав ся. Але майже кождого вечера скидано ґазети на сусїдні менші столи, а на їх місце ставили карти.

Тут грали на високу скалю; неоден програв у тій салї весь свій маєток.

Як др. Янсен увійшов того вечера до салї гри, видав ся йому запах вина, перемішаний зі запахом тютюнового диму, дуже немилим. Він не прийшов сам оден. Свого товариша представив він зараз президентови клюбу, як свого краяна — Мінгера Манна.

— Краян? — повторив барон Едеркофен, подаючи з усьмішкою руку, — я думаю, що не буде більших двох противеньств, як ви оба.

Се була правда. Ясне, русяве волосе молодого фільософа дуже відбивало від чорного як смола волося

Мінгера Манна. Таксамо відбивала його рожева церa лиця від темножовтої його товариша.

— Так, але приналежність до тої самої держави ще не становить, що ми оба мусимо мешкати в одній і тій самій країні, відповів др. Янсен. Мінгер походить з Голяндських Індій і тільки подорожує по Европі, коли я є русявий Голяндець.

— Чи ви, пане Мінгер, останете тут довго? спитав барон, приглядаючи ся уважно ставному мущині, що був одягнений бездоганно, але зраджував еще недосьвід молодости.

— Я не можу вам в дійсности нічого сказати, пане барон, бо я не виробив собі певного пляну подорожи; лишаю ся там, де мені подобає ся і остаю там, як довго подобає ся.

— Як так, то ваша подорож може потривати дуже довго; — міркував розвеселений президент. — Щож на се ваші старі?

— О, я сам собі пан. Европа має дати мені все, чого я не можу мати в Батавії, бо коли вже осяду на своїй плянтації, не рушу ся з неї більше, — говорив молодий чоловік. Притім кинув поглядом на салю, немов хотів сказати, що вже хоче зачинати "брати" те, що дає йому Европа.

— Я бажаю вам, щоби зажили ви підчас свого побуту тут. богато приємностий, пане Мінгер! — сказав барон. — Рівночасно лишаю вас самих, бо не хочу здержувати вас від уживаня приємностий.

Пан барон щез із великої салі, де картярі на "ґазетному столі" грали ріжні газардові гри. Барон не хотів сего бачити, бо після клюбових статутів дозволяли ся тільки невинні гри як пікет, віст і подібні.

— Я думаю, що ми наперед щось перекусимо, — сказав Янсен і кивнув на слугу.

Сіли собі в кутку, звідки бачили добре цілу салю.

До їх столика . , иходило богато знакомих, поздоровляли Янсена і висказували йому свій жаль задля великого нещастя, яке стрінуло його. Вони випитували ся, чи нема ніяких слідів по злочинцях і лаяли безглядність поліції, яка оскаржила ще о злочин нещасну женщину.

Янсен розмовляв із всіми коротко, але чемно і висказував гадку, що його наречену мусять незадовго випустити, бо нема проти неї достаточних доказів .

— О, прецінь! — кликав високий, смаглий мущина, що з простягненими руками наближав ся до стола. — Як довго я не бачив вас, любий Янсене! Я був хорий і все надіяв ся, що ви прийдете до мене. Але я розумію, що ви через ту погану пригоду. Я ще не можу собі представити, що мій любий старий приятель умер такою страшною смертію. Я не міг прийти на похорон, — я нині вийшов з дому вперве по моїй хоробі!

— Щож бракувало вам, містер Гокінс? Виж виглядаєте зовсім добре!

— Ну, нічого не було страшного, але трохи неприємного — зубна пухлина — і я мусів оголити ся!

— Дійсно, ще сліди видно. Шкода таких хороших вусів!

— Правда? Мені дуже жалко. А зрештою чи позволите мені сісти на хвилину коло вас?

— Прошу, мені дуже приємно! Чи можу представити вам мого молодого приятеля, Мінгера Сенну Манна, з Батавії. Він приїхав вчера тут і хоче пізнати місто.

- Мені дуже приємно познакомити ся з вами,мій пане. Се чудесно з вашої сторони, пане Янсен, що ви можете мати хоч трохи розривки в такий смутний для вас час.

— Мені дуже жаль, — сказав Сенна Манн, стиснувши кріпко подану руку, — що я відвідав пана Янсена в такім нещасливім положеню. А я так тїшив ся, що пізнаю його наречену і надіяв ся, що зможу зробити з його тестем якийсь інтерес.

— Що? То ви також займаєте ся такими справами?

— Ну, так безпосередно, нї! Але, бачите, минувшого року до намісникової жінки прийшла в гостї одна анґлїйська дама, яка мала на собі, такі чудові окраси, що намісникова жінка забажала мати свої рубіни так само оправлені, як Анґлїйка. Менї здає ся, що її рубіни такі славні, що нїодна княжна пануючого дому не може чимось подібним похвалити ся. Анґлїйка дала нам адресу ювілєра, що робив її окраси і ним був — пан Бельке.

— Дивіть ся! Така широка слава того нещасливого чоловіка! І ви, пане Мінгер, мусите тепер сидїти зі своїми рубінами, — сказав Гокінс.

— Що се? Яж прецї не сказав, що я привіз рубіни зі собою, — відповів спокійно Голяндець. — Менї розходило ся в першій мірї о рисунки.

— Так, так. Я вірю. Не журіть ся, пане Мінгер! — Я сам займаю ся такими інтересами і знаю добре, що значить обережність. Чоловік через ті дурні камінї наражує своє житє. Як почуєш про який небудь морд того рода, зараз приходить охота закинути те все і

жити собі спокійно. Бог знає, що буду робити дальше, але се вже послідний тиждень, що я займаю ся ще тими інтересами! Потім зажию собі спокійно й безпечно!

— Ви Американець?

— Так! Я вродив ся у місті Сан Франціско і думаю туди назад вернути. Каліфорнія — то найкрасша країна в сьвіті!

— Мимо грозячих вічно землетрусів?

— Е, що там небезпека! Що значить небезпека для таких, як я! Трясенє землї, розбитє корабля чи морд — на се все чоловік мусить бути готовий! Я не належу до боягузів!

— Хиба, як є справа з зубами, засьміяв ся молодий мущина.

— Жарт вам вдав ся! — За те ваші вуси при такій операції не потерпіли зовсім!

Сенна Манн, збитий з пантелику, погладив ся по горішній губі. — Вправді мої вусики ще дуже молоденькі, але для мене вистарчають.

— Ну, щож, пане Янсен, чого мовчите? Киньте сумні гадки на бік! Може волите, щоби говорити з вами про ваше лихо? Кажіть, не трапила ще поліція на сліди?

— Прецінь ви знаєте, що моя наречена в слідчій вязниці, — сказав Янсен зі смутком.

— Що за дурацтво! — Що за дикуньство! А підчас того правдиві злочинці спокійні!

— Двох їх було, — сказав Янсен, отрясши ся з задуми.

— Двох? А звідки се знаєте?

Алїса бачила їх передтим, нїм зімлїла.

— А могла вона оповісти, як вони виглядали?

— Нї. Зворушенє й переляк за сильно подїлали на неї. І з того розумна поліція додумує ся, що нїхто не доконав влому, лише сама таки Алїса ..... аж божевілле нападає мене!

— Чи се одинока основа підозріня?

— Нї, головна річ — се брилянт.

— Що за брилянт?

— Хибаж ви не читали часописий?

— Нї — бодай про сю справу нїчого, — я думав, що лише слова: "прости менї!" є причиною увязненя.

— Де там! Коло Алїсиної постелї знайдено скровавлений брилянт.

— О! — То се вказувало би, що він належить до скрадених брилянтів?

— Того я не знаю, — сказав, здвигаючи раменами, Янсен.

— Як же оправдує ся Алїса?

— Нїяк! Вона зовсїм нїчого не знає, в який спосіб камінь там знайшов ся.

— Дивно. А чи не дав її був його пан Бельке? Прецїнь панна Алїса так дуже любить брилянти.

— Так! — Тепер я розумію! О, Алїсо! Що за щастє! — Янсен жваво встав!

Що з вами?

— О, нїчого такого! Нїчо менї не є. — Янсен глянув на свій годинник. — Вже одинайцята? Ну, так я нинї не хочу більше нїчого. Чи ви, Сенна, хочете грати?

— Нї, я хочу насамперед приглянути ся.

Оба пішли до стола. Дехто з грачїв підносили го-

лови і витали Янсена й Гокінса; иншіж були дуже заняті грою, сиділи неповорушно і дивили ся з увагою на карти. Металеві гроші дзвеніли, паперові шелестіли, — притім чути було глубокі віддихуваня задля зворушеня.

Сенна Манн витягнув спокійно 20-марковий банкнот з кишені і заграв. Виграв, але гроші лишив; виграв знову і ще зо два-три рази. Потім взяв зі стола купку гроший і, не перечислюючи, сховав.

— Нема ніякої приємности в грі, — сказав недбало.

Гокінс засьміяв ся. — Зовсім слушно! Ставляючи такі малі ставки, чоловік не дізнає ніякої приємности. Як хочете виграти тисячі, мусите зачинати сотками. — Він виняв з кишені кілька банкнотів і поставив на стіл; по кількох мінутах їх на столі не було. Американець закляв. — Маю научку, що не треба давати поучень другим. Ви ще лишаєтесь? Я мушу відіграти своє. — Він присунув ся з кріслом до стола і грав дальше, забуваючи на своє окружене. Його опанував картярський шал.

—Чи посидимо ще трохи? — спитав нерішучо Янсен.

— Розуміє ся. Ви присідайте ся то тут, то там! Я буду робити те саме — вкінци може нам гра богато цікавого принести.

Вони присіли ся до грачів. Але Янсен був подражнений. Його думки кружляли коло нещасливої нареченої. Одначе він не міг лишити свого молодого товариша самого. Коби бодай Гокінс схотів перервати свою дурну гру.

Але се потривало довше, як годину, нім Американець встав від гри і побіг з нахмареним лицем до дверий. Догонили його в убиральні, саме в хвилї, як казав слузї надягнути на себе плащ. Оба Голяндцї зібрали ся також.

Чи підете ще трохи з нами пане Гокінс? — запитав Сенна Манн. — Пан Янсен приобіцяв показати менї житє міста в ночи і я цікавий оглянути його.

— О, так! в вашім віцї, — говорив Гокінс, стараючи ся побороти свій поганий настрій, — я буду вам дуже радо товаришити, але кажу вам з гори, що я програв всї гроші.

— Се дурниця! Менї дуже приємно буде, коли буду міг дивити ся на вас, як на мого гостя.

— Ви дуже добрий чоловік, Мінгер, — я із вдячністю приймаю ваші запросини, а в найблизших днях постараю ся сплатити мій довг.

Янсен перепросив їх, що мусить іти домів, на що вони радо пристали.

Вони ропочали своє волокитство так, як се є в моді молодих людий. Через цїлу ніч волочили ся по ріжних реставрантах, балевих льокалях, кофейнях, не завсїди доброї слави. Около під до пятої над раном сидїли в одній нічній кофейнї і пили чорну каву.

— Мушу признати вам, що розумієте ся на річи, — говорив молодий Голяндець при пращаню. — Я прямо одушевлений тим, що навязав знакомство з вами, мій пане! Бідний Янсен є в такім випадку не дуже приємний товариш. — Господи! Се таке природне в моїм віцї. — Ви впрочім самі се добре розумієте. — — —

— Очевидно, що розумію. Я буду дуже радо то-

варишувати вам, як схочете ще через тих вісім днів, за ки відіду. Вправді я мешкаю дуже далеко, бо аж в Марієнталю, але мій офіс у місті і там застанете мене кождого дня межи годиною одинайцятою а дванайцятою.

— Красно дякую — я запамятаю собі. Але як ви дістанете ся тепер до дому?

— Тепер? Нічого страшного! Я піду тепер до мого офісу, пересплю кілька годин на софі, а потім піду до дому. Я часто так роблю. Мій слуга вже призвичаєний до того. Як я не прийду в ночи до дому, то він приїздить по мене візком до офісу о десятій годині рано.

— Дуже практично поступаєте, — сказав Голяндець. — Мушу затямити собі те. В такий спосіб чоловік забезпечує ся від пошукувань і має завсігди як оправдати ся.

— Як ви думаєте про се? — заговорив Американець, нагло глянувши на Голяндця.

— От, як чоловік має шось незвичайного на думці, — сказав Голяндець сьміючись. — Чоловік може тоді бути "якраз у иншому помешканю" або що. Се чудесне!

Гокінс почав також собі сьміяти ся.

— Так, так, се практичне. Але де ви мешкаєте, Мінгер? Щоби я міг відшукати вас.

— Я мешкаю в готели "Курфірст", одначе я не люблю мешкати в готелю. Я буду старати ся знайти собі помешканє деинде.

— Як так, то я помо.ку вам завтра шукати! Добраніч або радше добрий день, мій пане!

В тих днях пересиджував Мартин Янсен дуже час-

то в клюбі. Вів грав часто і на високі суми, чого він вже довго не робив, волочив ся аж до раня зі своїм молодим приятелем і з тим другим добродієм і видавав дуже богато гроший. Дехто не звертав на се уваги, але його близші знакомі, що знали його маєткові відносини, покивували головами й почали щораз холоднійше здоровкати ся із ним, особливо тоді, як стало звісно, що він входить в товариство жінок поганої слави. Молодому Голяндцеви ніхто не брав сего за зле, але розумний мущина, що щойно втратив свого тестя, котрого наречена находила ся в слідчій вязниці, той міг трохи повздержати ся від таких легкодушних вибриків.

Пані Майнер що раз рідше бачила ся з нареченим своєї панночки, але вона від инших довідувала ся про зміну його способу житя, яка її зовсім не могла подобати ся. При найблизших відвідинах Аліси не могла здержати ся від того, щоби не висказати своїх заміток що до того.

— Він волочить ся завсіди зі своїм чорним приятелем, отой біленький пан доктор, — говорила вона з обуренєм, — до мене більше не приходить; — вже через чотири дні він не запитав про вас, паннунцю. Вчера вечером бачив його старий радник, той, що мешкає на третім поверсі, в театрі Апольо. Сидів з Голяндцем, Гокінсом і з иншими мущинами й дамами. — Се зовсі не личить мущині, що має наречену!

Аліса вхопила ся рукою за голову й прикусила губи. Вона не сказала ні слова. —

4.

Справа із замордованєм золотаря Бельке не поступила вперед. Мимо усильних старань поліції годі було відшукати слід.

Тоді старий Шмідт став просити о дозвіл бачити ся з Алїсою і одержав його.

Він прийшов головно тому, щоби принести спис річний, які становили маєток по небіщику Бельке. При тім показало ся, що весь маєток замордованого золотаря становив ледви половину зрабованих брилянтів.

Пан Шмідт сподївав ся, що суд увільнить Алїсу, як вона тільки скаже всю правду; він думав, що неможливе, щоби чоловік жертвував своє житє за бездушні камінї. —

Але Алїса тільки головою похитала. — Можуть брати все! сказала вона зі смутком, — я не потребую вже нїчого. Поки буду жити, буду могла мешкати в нашій хатї, — як же потребувати му чогось, зможу заробити.

— Гм — але що скаже вам на те ваш наречений?

Вона вибухла плачем. — Я не буду нїколи віддавати ся, пане Шмідт!

— Ох, панно Алїсо! Хто був би сподївав ся того тодї, як ви не послухали волї батька, що не хотїв, щоби ви заручили ся з отим доктором! Він взагалї не хотїв нїякого вченого, який не розумів би ся на інтересах, — а пан доктор не хотїв навіть чути про те, щоби бути купцем! Ох, а тепер — тепер. — Панно Алїсо, я завсїди любив доктора Янсена, бо виглядав на порядного, солїдного чоловіка, але тепер я мушу вірити

в те, що говорять люди, а саме, — що він заручив ся з вами лише задля маєтку!

Аліса піднесла голову. — Чому так, пане Шмідт?

— Гай, гай — я не повинен говорити вам сього, до того ще й у сю хвилю — але — бачите — моє серце рве ся, як я мушу на таке дивити ся! Я з жінкою був вчера в театрі "Аполльо" і бачив там доктора з ріжними людьми. —

— В товаристві жінок, — сказала Аліса і зблїдла.

— Так, було й се, — потвердив він дрожачи, — але було притім богато ріжних людий. Як я йому вклонив ся, він поблїд, а як я віддалив ся, почув, що оден з його товариства спитав: "Чи не був се книговодчик, блаженної памяти, пана Бельке? — Ви, пане Янсен, мусите забути на все, що пригадує вам немилу подію-"

— А він відповів на се? — спитала Аліса, сперши дух у собі.

— Так, але. —

— Ну, то скажіть се менї, любий пане Шмідт, я прошу вас!

— Отже я скажу. Він відповів: "Я вже забув про те все, мій любий! Щож мало би вязати мене з тими споминами? Гроший і так не маю!"

Аліса впала на столець. Тремтїла на цїлому тїлї.

— Ще одно, — говорив старий слуга, стараючи ся успокоїти дївчину, — як знаєте, деякі вартісні річи вашого батька і дещо з вашого майна є опечатане. Чи ваші власні діяманти є між тими річами також?

— Мої? — і Аліса зробила дуже великі очи: — нї, пане Шмідт, нї, вони не можуть бути межи ними!

— Гм, я глянув на шию тої дами, що йшла під руку з др-ом Янсеном і, — можу присягнути — побачив

на ній діямантовий ланцюх зроблений минувшого року після вашого власного рисунка. Памятаєте — той роблений в колоски. —

Аліса зойкнула глухо. Її очи жевріли, її лиця горіли. Вона побігла до електричного дзвінка і потиснула ґузик.

—Я хочу говорити зі слідчим судією,—сказала вона до входячого судового слуги, — я маю сказати йому богато важного.

—Що ви хочете робити, панно Алісо? -- питав переляканий Шмідт.

— Що я хочу? — відповіла вона, піднісши гордо голову, — я хочу пімстити ся за мойого батька і за мене!

За кілька хвиль увійшов судія, що щойно закінчив засїданє і з великою цікавостю глядів на арештантку.

— Пане суддя, — сказала Аліса, — я не хотіла до тепер нічого зізнавати. Але я тепер нарозуміла ся і заявляю, що я памятної місячної ночи пізнала добре лиця обох вломників.

— Так? —

— Так. Перший, що держав ще в руці окровавлений інструмент, був малий і мав велику, чорну бороду. Він був мені чужий, але другий, що саме тоді отворив був скринку з діямантами, — вона завагала ся хвильку, — другий був — мій наречений, доктор Мартин Янсен.

Оклик перераженя роздав ся із уст судії.

— Ви оскаржуєте свого нареченого, д-ра Янсена, о замордованє вашого батька і зрабованє діямантів княгині Долгорукої?

— Так, — сказала Аліса різко.

— Чи ви готові повторити своє оскаржене в його присутности?

Аліса тремтіла, одначе успокоїла ся скоро.

— Так!

Судія відвернув ся і видав слузї деякі розкази. Потім попросив Шмідта, щоби вийшов і сказав Алісї, що її поведуть небаром до слїдчої салї. — Чи можу післати вам, панно Алїсо, шклянку вина? Ви потребуєте підкріпити ся.

Аліса подякувала. — Я чую ся нинї здоровійшою, — я буду держати ся добре.

Д-ра Янсена арештовано в часї обіду. Він сидїв в однїй елеґантній винярнї з Сенною Манном, Гокінсом і ще з двома членами клюбу.

Він не ставив нїякого опору, також не оказував нїякого зворушеня; кинув тільки бистрий погляд на молодого Голяндця і подав йому на пращанє руку.

— До чорта, — сказав Американець, як поліцай і арештований зникли, — се миле відкритє! Чоловік вже й апетит стратив. Згадка про те, що я сидїв при обідї разом з убийником і злодієм, не справляє менї зовсїм приємности!

— О, подібні річи зовсїм не перешкаджають менї обідати дальше, — сказав Сенна Манн і кивнув на кельнера, щоби подав йому тарілку. — Щож можемо ми знати про всїх людий, з якими нам приходить ся стрічати ся? Ми на Джаві безпечні перед такими випадками. А в Америцї, як менї про се говорили,кождий такий, що є чим небудь, погорджує неморальними людьми!

— Даруйте! — промовив Гокінс. — Я уродив ся в

Сан Франціско і знаю там цілу масу таких людий, але ними ніхто не погорджує!

— Дійсно? Вам у такім товаристві не нудило ся? Менїж знову здає ся, що такі взірцеві люди є дуже нетовариські. Я рішучо ставлю висше неморального чоловіка від морального; — виключаю, розуміє ся, злодіїв і убийників.

— Алеж слухайте, панове, — говорив оден із двох присутних при столї членів клюбу, — арештоване пана Янсена ще не доказує нічого; в такий самий спосіб моглиби ви говорити, що дочку замордованого чекає кара смерти через те тільки, що її обвиняють о співучасть в злочинї!

— О, коби так заручені були справцями злодійства! — закликав із захватом Сенна Манн! Подумайте, яке було би то цікаве: Заручини, любов, рабунок, морд, весїлє й шибениця.

Американець занепокоїв ся. — Та мовчіть же! Як можна так підозрівати такого доброго приятеля!

— Гм, — говорив инший приятель клюбу, — він був у послїдних часах дійсно дивний. До того ще пускав тілько гроший! Звідки він брав їх? Він жеж не має ніякого майна, — се я знаю дуже добре.

— Ет, що там! Зять такого богатого чоловіка, як був небіщик золотник, може позволити собі на те, щоби пускати много гроша. Так само, як може кому небудь дарувати прекрасні діяманти, — говорив Гокінс, сполікуючи поволи пальцї в мидничцї. — Ви бачили той красний ланцюх, що він подарував учера красній Міллї? То були каменї незвичайно дорогі, білі, як сніг, — я розумію ся на них, мої панове, прецїнь се мій інрес.

Ніодин з присутних не відповідав. Вони кінчили з поспіхом обід і, як тільки скінчили, зараз заговорили.

— Чи хочете проїхати ся? — запитав Гокінс молодого Голяндця. Його двоколісний віз стояв на вулиці, погонич сидів непорушно на нім і держав віжки.

— Дуже радо, тимбільше, що ви їдете до свого бюра! Се незвичайно мудро, що моє мешкане находить ся зараз побіч него. О, ви вмієте вибирати помешканя для молодих людий! Я що день все більше вдячний вам за такий знаменитий вибір. Лише через один одніський дім в сім місті міг би я вибрати ся з сего помешканя!

— О, се через котрий?

Гокінс взяв віжки, Голяндець усів коло него, а слуга заняв задне сиджене.

— Лише через дім погибшого золотника міг би я покинути теперішне своє мешкане, — відповів зі сьміхом Сенна Ман. —Скажу отверто, що я люблю таємничість над усе і я дуже радо хотів би спати в такім домі, до якого незнакомі люди найшли якийсь незнаний вхід.!

— Я думаю, що хід вів через шкляні двері, — колиб се дійсно була справка Янсена, — сказав Гокінс сухо. — Надто, було се даремне задушевне бажане, винаймати Бельків дім. Бо дім перейде на місто, як вимре тільки родина Бельке і я переконаний, що потім — — — — він затяв коня.

— Що "потім"?

— О, нічого, потім. Аліса ще жие, а може жиють також які свояки, що одідичуть дім.

— Як то? Таж кажете, що дім належить до міста.

— Ах, се така стара історія! Прадід погибшого

Бельке, — а може ще прапрадід, — свого часу одержав був від міста землю під будову дому даром. Він був будівничий і побудував містови після величезної пожежі тілько богато нових будівель, що міська рада постановила нагородити його. Вона дарувала йому землю під будову власного дому, який одначе міг переходить в спадку тільки для синів.

— Так отже він не належить до Аліси?

— Лише так довго, як довго вона жиє. — По її смерти він переходить на власність міста, як не найде ся жаден прямий потомок отого старого будівничого.

— Та може який зявить ся.

— Хто знає. Я родоводу Бельків не знаю.

— Е, дурниця дім Бельків! Як я не можу замешкати в тім домі, то що обходить мене та ціла справа. — Чи пємо каву в мене, чи в вас, Гокінс?

— Як хочете — — — —

— Отже, як ви лишаєте менї вибір, то я прийду нинї до вас. Менї приємно в вашій будї, бо до своєї я ще не привик як слїд. Я що йно мешкаю в нїй вісїм днїв і мабуть не привикну до неї.

— Ще привикнете. А хвилями, кілько захочете, приходїть до мене.

— Я незвичайно вдячний вам, пане Гокінс, — сказав Голяндець з жаром. — Я не знаю властиво, що почав би я тут без вас! Ви не вірите, який я радий тому, що ви відложили свій відїзд!

— Мене тїшить се, що можу зробити вам тим приємність, — відповів Американець, здержуючи коня, — воно добре для моєї справи. Дійсно, бо коли я занадто волочу ся, то таке товариство, як ваше, опамятує мене. Але та проклята кража діямантів псує інтерес.

Кождому ювілерови тепер здаєть ся, що всякий кусень дорогого каменя, який він має, чекає лише на те, щоби в ночи прийшов злодій і забрав його.

Сьміючись підходили до бюра Американця. В дверах Американець ще раз оглянув ся.

— Ідіть наперед, Мінгер, я хочу дещо розказати наймитови. Він мусить поїхати тепер до дому, а вечером має приїхати по нас до театру.

Сенна Манн вибіг скоро східцями на веранду і відчинив шкляні двері ключем, що дістав від Американця. Так само скоро увійшов він до покою і придивляв ся споза навіконниці розмові пана з погоничем. Погонич стояв у зовсім поправній поставі коло коня і покірно слухав, що казав йому пан. Тільки один, одніський раз створив рот і голосно засьміяв ся.

Як Американець увійшов до бюра, Мінгер Сенна Манн лежав протягнувшись на канапі і пускав клуби диму сиґаретки в воздух.

5.

По очах судії можна було пізнати, що він був зовсім певний вини Янсена.

Аліса Бельке оповідала докладно, що діяло ся пам[illegible]ої ночи. Як вона збудила ся через гамір і почула голос батька, накинула на себе ранню нагортку і побігла в напрямі, звідки походив гамір. В спальні найшла батька, який лежав на землї із підрізаним горлом, з якого обильно плила кров. — Злочину доконано отже коротко передтим, одначе замордований не рухав ся вже.

— Чи ви кликали о ратунок?

— Ні! Мені немов би хто перевязав горло, — я не могла добути із себе й одного слова.

— Чи каса була вже відчинена?

— Так! Перед нею стояло двоє людий.

— Чи кімната була осьвічена?

— Так. На батьковім столику сьвітила ся мала електрична лямпка, а на землї горіла ясно досить велика ліхтарня.

— Яка була се ліхтарня?

— Вона була випукла в перед, як ліхтарня від ровера, лише що трохи більша.

— Чи оба чоловіки завважили, що ви прийшли?

— Так, вони обернули ся, я побачила, що їх погляди звернені на мене і з переляку упала я без памяти на землю.

— Ви зімлїли?

— Я не знаю, чи я була зімлїла,— але я не могла рушити ся, хоч чула всьо, що діяло ся довкола мене.

— Гм. То ви чули всьо? Прошу отже оповідати дальше!

— Як вони зблизили ся до мене, я завважала, що хтось нахилив ся надімною. Я вчула його віддих і — думала, що леда хвилька згину,— але не могла ворохнути ся. Відтак взяли мене, занесли до сусїдної кімнати і поставили на софу. Я чула, як менї піднимали повіку, але я не могла рушитись.

— Потім я лишила ся сама. Я чула ще, як перешіптували ся недалеко мене, чула, як оден домагав ся моеї смерти, але другий обставав при тім, що я повинна жити.

— Чи тим другим був ваш наречений?

— Я припускаю, що то він бажав того, бо говорив що залюблена дурочка не зрадить його ніколи.

— Чи відтак опустили оба кімнату?

— Так, я почула скрипіт, немов скрипіт дверий що тяжко відчиняють ся, а потім стало тихо,— ні, потім годинник вибив пяту годину.

— Отже о пятій годині злочинців вже в домі не було. А котрими дверми могли вони вийти з дому?

—Я не знаю. Я чула скрипіт лише одних дверий, але вони мусіли відчиняти й зачиняти бодай двоє дверий!

— Се цікаве. Але приходім до головної точки: ви кажете, що виразно бачили лиця злодіїв?

— Так.

— Так опишіть їх коротко.

— Оден був малий, мав проймаючий жахом погляд, чорне волосє і густу повну бороду. Він мав у руці ніж — чи який инший прилад — і мені здавало ся, що я бачила на нім кров.

— А другий?

— Другий був др. Мартин Янсен, — сказала, глубоко віддихаючи, Аліса.

— Чи ви зовсім певні сего?

— Таж я добре знаю пана Янсена, — сказала Аліса. — Я бачила кучеряве, русяве волосє, коротку русяву бороду, — тільки був мені чужий його страшний погляд, яким він глянув на мене, відвернувшись від діямантів.

— Одначе може бути богато людий з русявими борідками! Ви не завважали впрочім ніякого знаку, по якім ви могли би сказати, що то був дійсно ваш наречений?

— Так. Як він підійшов до мене, притиснув скринку з діямантами лівою рукою до грудий і я на його пальци дуже добре бачила перстінь з червоним каменем.

— Гм. А бачили ви, де він поставив діяманти, як згинав ся, щоби взяти вас у свої рамена?

— Ні. Я на хвильку, як він згинав ся наді мною, я зовсім обезпритомніла.

— А як-жеж взяв ся діямант коло вашої постелї?

— Я не знаю того. Може він загубив його, як мене заносив туди.

— Ви не знаєте, чи се є оден із каменів княгинї Долгорукої?

— Менї здаєть ся, що так, бо батько не держав у помешканю ніяких инших ювелїв.

— А чи ви самі не мали дуже цінних окрас?

Алїса завагала ся. — Так, — говорила вона по хвилї, — я мала богато дуже красних каменів. Батько при всякій нагоді обдаровував мене ними, бо я була дуже жадна їх. Мій наречений — я думаю про дра. Янсена, докучав менї завсїди через те і старав ся вмовити в мене, щоби я не носила прикрас.

— Так воно. А чи ваші окраси були дома тої ночи?

— Ні. Кілька днів передтим я дала їх Янсенови на переховок.

— Всї ваші прикраси?

— Так, всї. Я задержала в себе тільки одну золоту шпильку.

— Чому так?

Алїса счервонїла ся. — Я приобіцяла йому, що не буду носити більше ніяких дорогих прикрас. Він ува-

жав се гріхом, носити такі дорогі окраси, коли в той самий час инші люди примирають з голоду.

— Ох, так др. Янсен є філянтроп? Чи ви віддали йому свої прикраси, щоби обернув їх на добродійні цїли?

— Нї. Тільки на те, щоб призвичаїти ся до простоти, бо я носила на собі за богато окрас. Він мав мої дорогоцїнности передержати тільки через якийсь час.

— То ви, панно Алїсо, мусїли дуже любити свого нареченого! — Пан Шмідт оповідав про те, як любили ви носити на собі дорогоцїнности. Се є доказ незвичайного привязаня, коли ви відрекли ся їх.

Алїса мовчала.

Судія кивнув на писаря, а відтак сказав остро: — А чомуж ви, панно Бельке, не кажете того, що ви відчинили двері свойому нареченому?

Алїса видивила ся на него. — Ви не вірите менї?

— Розуміє ся, я вірю вам, лише не вірю тому, щоб злочинцї вийшли з дому без вашої помочи.

— Так ви бачите в менї убийницю мойого батька?

— Нї. Ви не відчинили свойому нареченому дверий для таких цїлий. — Ви думали, що любов веде його в ночи до вас і запізно вже отямили ся у своїй глупотї. Чи не так воно було?

— Ох, Боже мій Боже, — шептала Алїса, прижмурюючи очи.

— Тому також благали ви у мерця прощеня, не правда?

— Нї! скрикнула дївчина і гордо глянула судії в очи. — Нї, — не звіть мене дурною. Пане, я пішла спати того вечера, як любляча дитина, як щаслива наре-

чена і як богата дівчина; а як пробудила ся, була бідною сиротою. Я стратила батька і втратила також с[illegible]женого, — тому я не хочу занапащувати й себе! К[illegible] я зробила ошибку, що старала ся ратувати суджeного, то за те я вже достаточно відпокутувала. Так, я просила трупа батька мого о прощенє, але тому, що я заручила ся з тим чоловіком проти батькової волї. Згодом батько пристав на моє бажанє, як побачив, що я не хотїла за нікого иншого віддавати ся, але нїколи не був з того радий, се я знаю!

— Чи ваш батько жив добре з паном Янсеном?

— Більше-менше, так. Батько полюбив його вкінци. Він завсїди сподївав ся, що Янсен ще змінить ся і стане купцем.

— А доктор не хотїв?

— Нї. Він не хотїв і чути нїчого про се. Він завсїди говорив, що сама гадка про те, що він мусїв би першому лучшому чоловікови кланяти ся, аби той зволив купити щось, страшна для него.

— Так! — Судія потиснув за ґузик від дзвінка і приказав слузї , який зараз зявив ся, увести доктора. Алїса зблїдла. Увійшов її суджений.

Він також був дуже блїдий і глянув на дївчину дуже сумним поглядом.

— Чи ви чули всї слова отсеї дївчини? — спитав слїдчий судія.

— Так, кожде слово.

— Щож ви скажете на се, пане доктор?

— Нїчого, хиба се, що я вийшов з дому мого тестя о 10-ій годинї вечером, а вдруге увійшов до него на другий день о 9-тій годинї рано.

— [illegible] де провели ви увесь той час, межи десятою

вечером а девятою рано? Ваша господиня заявляє, що ви не прийшли до дому і що ученик, який прийшов по вас о семій годині, не застав вас.

— Се правда. Я не був тої ночи дома. Я студіював.

— О, — а де і що, як сьмію спитати?

Др. Мартин Янсен легко усьміхнув ся. — Пане, я можу сказати вам докладно, де я перебував тої ночи, але воно не поможе мені нічогісінько. Я не докажу тим моєї невинности, бо не посьвідчать мені ні дерева, ні доми, ані навіть прохожі.

— Чи ви не хочете твердити, що цілу ніч блукали?

— Цілу ніч? Ні! Лише від третої години. До того часу можете віднайти мої сліди почасти в клюбі, почасти на площі Елізи.

— То ви робили там свої студії?

— В деякій мірі, так. Як вийшов я від своєї судженої, був дуже подразнений. Пан Бельке зробив мені знову предложенє, щоби я вступив до його інтересів і виобразував ся під його доглядом на купця. Ставляючи таке жаданє, приобіцяв справити нам весілє на другий місяць. Але, що я дуже люблю мою суджену і не маю більше ніякого бажаня, як тільки, мати еї своєю жінкою, тому я не згодив ся на таке предложенє мого тестя. Я заявив йому, що він не поступає зі мною людяно, коли хоче показати мені рай, але в злуці з пеклом.

— Чи ви вважаєте купецтво пеклом?

— Купецьку ляду — без сумніву. Для мене нема нічого бридкійшого, нічого страшнійшого, нічого противнійшого, як стояти за лядою і зависіти від бажань людий. На сьвіті не повинні істнувати ніякі інтереси! Кожда держава повинна основувати такі склади, де

піддані одержували би всьо, чого потребують до життя, щоби устали вже всякі конкуренції й шахрайства, що підкопують людське достоїньство, — щоби не треба було дивити ся на свого приятеля, як на ошуканця, що продає товари висше ціни.

— Се дуже цікаві погляди, др Янсен. Чи ваша суджена знала їх?

— Розуміє ся. — Янсен глянув на Алїсу, а вона поволи притакнула.

— Гаразд. Отже ви не хотїли бути купцем на всякий випадок. Чи ви думали, що зможете жити зі своїх научних праць?

Алїса в тій хвилї глянула бистро на чоловіка, якого обвинила о такий страшний злочин. Її очи жевріли.

Мартин Янсен похитав головою. — Жити? З научних праць? Нї. Я не вірив у таке. Бодай дотепер ще нї. Але я надіяв ся здобути з часом добру славу популярними відчитами і оголошуванем друком моїх ідей.

— Боротьбою проти інтересів ви хотїли зробити інтерес — сказав глумливо слїдчий судія. — Пане доктор, час в дійсности є надто дорогий, щоби слухати таких дурничок. Де були ви в ночи як доконано злочину?

— Як я вийшов із площі Елїзи, пішов на ліво за місто аж до кладовища. По дорозї поступив до деяких звичайних кнайп, щоби випити шклянку вина і поговорити дещо з господарем. Даруйте, що я зачинаю ще раз від того, але я збираю в такий спосіб мій матеріял. Я можу вичислити вам, кілько я видаю щоденно гроша лише на звичайні щоденні потреби.

— Про те иншим разом. Оповідайте дальше.

— Від кладовища пішов я гостинцем. Ніч була досить темна, але я призвичаєний до того рода прогульок.

— Ви не боїте ся блукати в час такої пітьми?

— Ні, а чогож я мав би бояти ся?

— Таж трапляють ся волокити. Чи ви носите при собі яку збрую?

— Лише палицю і малий штилет, що його мені моя наречена дарувала.

—Чи маєте його при собі?

Янсен пошукав у кишени. — Ні. Він мусить бути в моїм столику.

— Але тої ночи мали ви його [illegible] бою?

— Я мусів би сказати непра[illegible] колиб хотів відповісти рішучо; я не знаю чи я мав його.

Аліса глянула на него. Судія завважав се і спитав: — Чи ви хотіли би щось сказати, панно Бельке?

— Так. Як я того вечера питала пана Янсена, чи має штилет, він впевняв мене, що має.

— Правда. Моя наречена бояла ся за мене, як я вибирав ся на того рода прогульки і тому дарувала мені штилет;— з тої самої причини я говорив її заєдно, що маю штилет коло себе, хоч деколи не мав.

— Чи ви, панно Бельке, знали те дивне уподобане свого судженого?

— Знала.

— Пане доктор, чи можу спитати вас, пощо робили ви такі нічні прогульки?

— Я вже сказав: для студій,— зглядно для роздумуваня.

— Так. Отже ви "роздумували" такої темної ночи. Колиж вернули ви домів?

— Коло осьмої години. О шестій годині я зїв снїдане в тій гостиници, що коло майфельдської дороги.

— Добре. Се дасть ся розслїдити. Тепер до иншої справи. Признаєте ся до того, що ви взяли дорогоцїнности своєї судженої до себе?

— Розуміє ся. Алїса дала їх менї зі своєї волї.

— В якій цїли?

— Вона хотїла прихилити ся до моєї просьби і не носити більше дорогоцїнностий.

Він глянув на дївчину поглядом повним любови, але вона й не подивила ся на него.

— Чи ви маєте ще ті дорогоцїнности?

— Лише часть, пане судія.

— Як то? То ви попродали?

— Так. Алїса буде напевно знати, на що я обернув гроші.

— Дїйсно? — скрикнула дївчина. — Притім зірвала ся з місця і глянула гнївним поглядом на свого нареченого. — Пощо затратили ви мої річи?

— На те, щоби вияснити отсю сумну справу, — відповів він строго, дивлячи ся її в очи.

— Також і мій нашийник?

— Єго передівсїм, Алїсо, він жеж прецїнь спровадив мене сюди.

Вона стала плакати .

— Пане доктор, прошу, говоріть ясно!

— Дуже радо. Я не є богатий, се знає моя суджена дуже добре. Щобиж викрити слїди якогось злочину, на се треба гроший. — неправда? Тому, думаю, я не поступив зле, коли продав її ювелї. Вони були мої

— Неправда! Я дала їх тобі на переховок!

— Ти дала мені їх зі словами: візьми їх, вони твої так само, як і я!

Аліса закрила лице руками і не дивила ся більше перед себе.

Судія глянув на свій годинник.

—Йдім до кінця. Пане доктор, чи ви знали про те, що в пана Бельке були діяманти княгині Долгорукої?

— Так; я бачив рисунки моєї судженої.

— Чи знали ви також їх високу ціну?

— Ні — раз тільки сказав був пан Бельке, що вони дуже коштовні.

— А знали ви, де переховував пан Бельке ювелї?

— Я думаю, що він раз згадав був про те, але мене інтересували дорогоцінні камінї замало.

— Отже ви не знали напевно, де вони переховували ся?

— Про те я ніколи не думав.

— І ви заперечуєте те, що ви в ночи злочину були в домі свого тестя?

— Як найрішучійше!

— Ви перечите тому, що панна Бельке стрінула вас коло каси і, що ви її омлїлу занесли до другої кімнати й положили на софу?

— Богом клену ся, — Аліса милить ся!

Не відкриваючи лиця, дївчина похитала головою.

— Позвольте на хвильку, пано Бельке! Пане доктор, покажіть, прошу, свою ліву руку: чи се той самий перстень,, що ви бачили? Ану, пане Янсен, візьміть отсю книжочку так, наче би се була скринка.

Янсен взяв подану книжочку. Аліса глянула на пальці.

— Так — о, перстінь. І близна — о, се він. — І вона упала без руху на землю.

— Ой Боже, вона не видержить- — кликнув др. Янсен і приклякнув коло неї. — Я вас прошу, пане судіє, постарайте ся, щоби її пустили з вязниці на волю. Там ще є камінів на яких десять тисяч марок. Вони можуть послужити як застав. Проче зужито. — Правда, що воно вистарчить, щоби бідна дівчина вийшла на волю.

— Я подивлю ся, що дасть ся зробити. На всякий випадок здоровлє панни Бельке є дуже підкопане.

— Бідна Аліса! Моє коханнє! — шептав Янсен і гладив її по русявій головці. — Лучше колиб ти ніколи не бачила була діямантів!

Поставили непритомну на столець і післали по лікаря.

Заки відпроваджено др. Янсена, судія взяв ще раз його ліву руку і уважно оглянув. — Деж є близна?— спитав він?

— Що за близна?

— Гм, таж панна Бельке говорила про перстінь і про близну.

— Але-ж не мав ніколи ніякої близни на руці.

— Гм, — а може коли яке зранене?

— Ні, таж придивіть ся самі, чи є ту яка недавно згоєна рана!

Шкіра була гладка, без ніяких близн, зовсім біла, старанно плекана рука вченого.

Судія здвигнув раменами. Др. Мартина Янсена відпроваджено.—

6.

Алїса Бельке вийшла на волю. Сего вимагав стан її здоровля.

Одначе підозрінє, що вона в якийсь спосіб таки брала участь в злочинї, лишило ся при нїй.

Се показало ся на тім, що нїхто з її численних приятелїв і знакомих не відвідував її.

Крім старого домашного лїкаря, що ходив коло неї і старого слуги Шмідта, не приходив нїхто до таємничого помешканя. Всї жителї дому вимовили помешканя, тільки лишила ся одна вдова по фельдфеблеві, яка домагала ся зате зниженя цїни мешканя.

Алїса приймала все рівнодушно. Панї Майнер не таїла ся зовсїм зі своїм огірченєм. Не могло ся тільки в її голові помістити, як би міг др. Янсен бути вбийником її пана.

— Панно Алїсо, ой, коби ви не милили ся! — говорила вона від часу до часу. — Я також стала гнївна на него, як він несподївано зачав гуляти, — але я думаю завсїгди, що се був тільки вплив його чорного приятеля. — Такий чоловік, що приходить з країв, що росте там кава, а люди там чорні, не знають наших звичаїв, а доктор, що має також голяндську кров у собі, подобав собі того чужинця.

— А мої брилянти? — спитала зі смутком Алїса.

— Гм, він продав їх, бо потребував гроший, тай уже; — також віддав він менї моїх пять сот марок із тих гроший, — се він сказав менї зовсїм отверто.

Одного дня принесла її стара Майнер візитову картку, на якій було імя "Сенна Манн."

— Се той заграничний приятель пана Янсена, — шептала зворушена старуха, — він просить, щоби ви позволили йому говорити з вами в одній дуже важній справі; певно розходить ся о пана Янсена. — Чи може ввійти?

— Та пощо? Я була би щаслива, коли б могла нічого й не чути про те все! — скликнула Аліса.

Але старуха не взяла сей виклик за відмову і відчинила чужинцеви двері.

Молодий Голяндець увійшов поволи.

— Я дуже вдячний вам, що не відмовили мені, панно Бельке; — я так бажав пізнати вас! Мій приятель Янсен оповідав мені богато про свою наречену!

— Дійсно? — сказала Аліса холодно. — Я мушу заявити вам, що не чула ніколи ще вашого імени.

— Се дуже можливе. Чи будете такі добрі і схочете мені добре приглянути ся, панно Бельке?

Аліса гляділа здивована і з повним жаху напруженем приглядала ся темним чертам Сенни Манна. Відтак глубоко зітхнула.

— Стже я не подібний до того другого злочинця, що його ви бачили побіч свойого судженого?

Вона здрігнула ся. — Що ви хочете тим сказати?

— Нічого більше, лише те, що я тішу ся, що так є воно. Бо ви, як почули, що пан Янсен ходить завсіди з якимсь чорним панком, подумали: — "то той другий." Неправда?

Вона мовчала, бачучи, що він не милить ся. Опісля сказала: — Звідки знаете ви те, що я говорила перед судією?

— Я приятель вашого судженого, паннoБельке.

— Ви говорили з ним про ту справу?

— Так. Пан Янсен говорить, що невинний.

Молода дівчина здвигнула раменами.

— Чи ви вірите в його вину, моя панно? Ви не відповідаєте нічого? Бідний Мартин! А я приобіцяв, що при вашій помочи до чотирох тижнів найду правдивого злочинця!

— Мені, здаєть ся, що обіцянка була за поспішна! Виж не знаєте тут ні людий, ні обставин.

— Гм. Але може. — Так ви не хочети помагати мені?

— Ох Боже, що моя поміч поможе? Я сама прецінь під опікою поліції, як підозріла!

— То не шкодить нічого. Розходить ся лише о те, щоби ви відповіли мені на деякі питаня. Знаєте в моїй країні такі випадки не належуть до надто рідких, отже чоловік може згодом набрати деякої вправи в розслїджуваню положеня. Чи хочете служити мені вашими відповідями?

— Я не знаю, що мало би вам се принести, — ви прецінь знаєте перебіг мого переслуханя.

— Ох, те переслухане! Ту розходить ся лише о справу, а не о причину. Впрочім скажу вам отверто, що коли дійсно виявить ся вина вашого судженого, я сейчас умиваю від того руки. Успокоює вас се?

Алїса змучена притакнула. Усе було їй таке рівнодушне. — Ну, питайте, я буду вже відповідати вам.

— Дякую! Насамперед: Чи має др. Янсен якого ворога?

Алїса задумала ся. — Ніякого, о скільки я знаю,— сказала відтак. — Противно, всї люди любили його. Навіть тоді, як стратив увесь свій маєток, всї тільки жалували його.

— Чи ви були вже заручені в той час?

— Ні. Але ми знали ся вже.

— Як відносив ся ваш батько до заручин?

— Він спочатку, з огляду на свій інтерес, не хотів і чути нічого про се.

— Так, але з особистих зглядів?

Аліса завагала ся. — Мій батько занадто любив купецтво, щоби міг не уважати ідей Янсена сьмішними. Він говорив мені зразу, що я не маю що й думати про такого рода злуку.

— Але ви таки поставили на своїм?

— Так. Я з туги зовсім розхорувала ся. Тоді батько старав ся пізнати Янсена близше і він йому щораз більше подобав ся. — Янсен уміє кождому подобати ся, — сказала Аліса з огірченем.

— Гм. То він має певно богато приятелів?

— Ні, не забогато, — бодай таких, яких він уважає приятелями. Таких має він навіть мало. Оден із його найблизших приятелів помер минувшого року, другий переніс ся на схід. Остав тільки син нашого домашнього лікаря, що є ґімназіяльним учителем, а з новійших приятелів є пан Гокінс і Голірод.

— Хто вони?

— Перший, се приятель батька в інтересах. Голірода — знаю мало, але Янсен цінить його дуже.

— Чи вони оба Американці?

— Я так думаю, але певно не можу сказати.

— І оба залицяли ся до вас, — правда?

— О ні! Гокінс, що правда, мав намір старати ся о мою руку — але Голірод! Се старий парубок, який взагалі не може стерпіти ніяких жіночих еств. Він

Март . . . , думаю, панови Янсенови, завсїди відраджував заручувати ся. Др. Янсен говорив, що він безустанно говорив, що жінки приносять нещасте.

— Так, так. Не можна сказати, щоби він не мав нї трошки слушности. — А чи булиби ви велїли арештувати свого нареченого, коли би він не дав був ваші брилянти отій красній Міллі ?

Алїса, при тих, зовсїм неожиданих, словах, зірвала ся. — Що — що се значить? Звідки ви знаєте про се?

Молодий Голяндець засьміяв ся. — Таж я через чотирнайцять днїв був невідступним товаришем вашого судженого! Але лучше повернїм до його приятелїв. Де можна стрінути того пана Голірода? В клюбі я нїколи не бачив його.

Вона з мукою успокоїла ся. — Пан Голірод? Він був учера в мене.

— Так. Щож він хотїв властиво?

— Він питав ся про свого приятеля й про те, чи міг би помочи йому. Але він був ледви дві мінути і так страшно глянув на мене, що я переконана, що він скорше приписує менї той злочин, нїж панови Янсенови.

— А як він виглядає? Чи він ходить також до "Міжнароднього кружка."

— Нї, він не терпить клюбів. Він, о скільки я знаю, займає ся соціяльною полїтикою. Звідси походить та його приязнь з Мартином.

— Як же він виглядає? — спитав із нетерпеливостю Сенна Манн.

— Ох! — Він малий, має темне волосє й чорні вуси, — властиво не має вже, оголив собі.

— А як давно?

— Я не знаю. Се я вчера завважала, бо не могла навіть пізнати його.

— А де він мешкає?

— При Северінській улиці, під числом 2; але він звісний з того, що кождого півроку переносить ся.

— Він виглядає мені на досить цікавого блазна. Чи се всї його близші приятелї ?

— Так.

— А що можете сказати про Гокінса? Чому не хотїли ви бути його жінкою?

Алїса счервонїла. — Я не любила його. Батько був би дуже радий, коли би він був став його зятем!

— Він є торговець діямантів?

— Так, батько робив при його помочи добрий інтерес часом.

— Чи він мешкав завсїгди тут?

— Ми пізнали його зо два роки взад. Але, о скільки знаю, тут, у містї, мешкає він ледви десять місяцїв. Передтим приходив він до міста завсїди лише на кілька днїв; часами навіть замешкував у нас.

— Отже він був у близкій приязни з вами?

— З батьком, так. Менї здаєть ся, що він знав наших свояків в Америцї.

— Ви маєте свояків в Америцї?

— Так, давно колись виїхав туди батьків стрик, одначе зносини межи нами а ним перервані. Батько нехотїв чути нїчого про него; як давнїйше дїдусь часами про него згадував, за кождим разом батько гнївав ся.

— Коли помер ваш дїдусь?

Аліса зітхнула, вважаючи питанє безцільним.

– Перед пяти роками. Він мав вісімдесять пять літ; той, що поїхав до Америки був наймолодший із семеро рідні, дідусь був найстарший. А може схочете ще знати, відки походила його жінка?

Сенна Манн усьміхнув ся. – Простіть мені мою влізливість, але воно мусить так бути. Дуже часто при помочи несподіваного случаю можна дістати зовсім змінений образ справи. Але вернім ще до [illegible]на Гоки[illegible]са. — Він отже був приятель вашому батькови?

— Так. Він розуміє ся добре на купецьких справах і через се дуже подобав ся батькови, який бажав мати такого зятя, щоби [illegible] стат[illegible] його наслідником в інтересі.

— Гм. Але з того не [illegible]ло [illegible]го. [illegible] показував себе дуже розчарова[illegible]м, як ви да[illegible] [illegible]му [illegible]арбу[illegible]а?

—Ні! він через якийсь час держ[illegible] ся зда[illegible]ка від нас, але згодом став приходити знову і захов[illegible] ся зовсім так, як давнійше; хи[illegible]а, що не балакав вже так часто до мене і довго не пр[illegible]сив на[illegible] до себе на вечер сьвітляних образків.

— А звичайно він робив [illegible]е

— Так. Він має вел[illegible]уване до сьвітляних образків, [illegible]уміє дуже до[illegible]ти коло сьвітляного апарату і ви[illegible]кликуваги р[illegible]ні образи.

— Так [illegible]и зна[illegible]й по[illegible]не його. А чи бував той пан Голірод [illegible]акож у не[illegible]

— По [illegible]авд[illegible]наю [illegible], — сказала умучена Аліса.

— Я вас [illegible] пано Бельке, — сказав Сенна Манн чемно. Ме[illegible] прикро, що я вас так мучу,але воно є дуже [illegible]не, щоби розпитати старанно

п[illegible] ваши[illegible] близши[illegible] чакомих. Особливо з чужинця[illegible] [illegible]б[illegible] бути дуже на обережности.

— В[illegible] так думаєте? Таж ви сам чужинець!

— Са[illegible]е тому, — сказав він усьміхаючи ся. — Я знаю добре, як легко чужинцеви входит[illegible] гутеш[illegible]ніх родин і здобути їх довіре. Тутешньому [illegible]ка[illegible]нинови так легко спра[illegible] з тим не йде, бо йо[illegible] вимагають зараз про р[illegible]одні посьвідки й поручення. Але для Француза, Ан[illegible]я, — для них всї двері отвором, без огляду на те[illegible] они. Дивіть, я не довго тут, а міг був що день ма[illegible]инше запрошене, колиб був тільки хотїв. А ще [illegible]їв спитати: чи відвідують вас тепер часто?

— А хто має мене відвідувати? сказала з огірченем Алїса. Мене уважають винною або хочуть чекати, як скінчить ся справа.

— А чи пан Гокінс був уже тут?

— Нї, його не було навіть на батьковім похоронї.

Сенна Манн задумав ся через хвильку, а від[illegible] говорив: — Ви мешкаєте тут самі тільки з вашою [illegible]подинею?

— Так, але під доглядом поліції.

— О, се нїчого! Ви могли би вийти звідси к[illegible] хвилї! Ви стратите се вражінє зараз, як перемине [illegible]ки перше зворушене. Тепер, панно Бельке, слїдує м[illegible] просьба, бо напитав ся вже я вас доволї.

— Чогож ви бажаєте?

— Чи переховали би ви оден цїнний предмет у вашому мешканю?

Дївчина глянула на него, не розуміючи його.

—Чи ви гадаєте, що по такім випадку сей дім буде зовсїм безпечний на таку річ?

— Власне тому. Я вірю трохи в пересуди. Я маю дуже красні ювелї, що не є мої, а які я хотів би заховати в безпечне місце. Моє мешкане є дуже доступне для всїх, а повірені дорогоцїнности є доброю покусою для таких легкодухів як я.

— Тому хочете менї їх повірити? — сказала вона з легкою усьмішкою .

— Так. — Я, бачите, думаю, що нікому не прийде на гадку, робити влом до дому, якого стереже поліція.

— Та воно, що до того, то правда, але для мене—

Вона піднесла очи і стрінула ся з незвичайно прошибаючим і поважним поглядом Сенни Манна. Збентежена замовчала.

— Чи можу принести до вас дорогоцїнности, панно Бельке?

Вона притакнула мовчки.

— Дякую вам. Як позволите, я прийду завтра рано до вас знову. — Він чемно вклонив ся, одначе вона не подякувала за його вклін.

7.

Було се три днї пізнїйше.

Мінгер Сенна Манн сидів у свойому мешканю за снїданем. Годинник показував десяту.

Його молоде лице сіяло незвичайною радістю. Саме в тїй хвилї, як хотів закурити гаванське циґаро, почув на дворі голос свого нового приятеля, містра Гокінса.

Вкоротцї той був в серединї.

— Ну й як? Добре тобі по вчерашнїм, Мінгер? Ти

вже снідаєш? А, до лиха, Ти виглядаєш так, як колиби не знав слова "нежит", коли можеш після такої ночи мати добрий апетит! Я крім одного горнятка чаю не міг більше нічого зїсти!

—О, я маю чудесний жолудок, мій друже. А мої нерви передержують не такі річи як одна приємно проведена ніч. Одно лише є, чого я не можу знести—а се горівка, яка зараз запоморочує мене, хотяй була би найлучша. Се одна тільки моя біда. А що ви скажете на те, що в час моєї вчерашньої неприсутности доконано в мене влому?

— Влому . . . Алеж мій друже коханий! Як можете бідному чоловікови завдавати тілько страху! — Се досить красний жарт!

— Я зовсім не жартую, — сказав поважно чужинець, — злодій перешукав усі мої шафи й скритки. Що він шукав там, я не знаю, — на всякий случай не знайшов нічого.

— Як так воно, то мабуть не був се злодій, який перешукував ваші скритки, — говорив Гокінс і присів ся до стола. — Ви мусіли певно дати красній Міллі причину до ревнивости.

— Чи ви думаєте, що вона розбивала би двері й замки, щоби тільки знайти любовний лист иншої женщини? — Як бачу, у вас богато фантазії!

— Даруйте, що я не довіряю, щоби се був влім але я з досьвіду знаю, що ревниві жінки вміють уживати штучок.

— О, в мене штуки не поможуть, — засьміяв ся Сенна; — деб я зайшов, коли би спускав ся тільки на звичайні замки! Я знаю одну маленьку річ, що робить всякий замок нездатним до того, щоби отворити його

штучно, а втворити його можна тільки по розбитю. — Як думаєте, що я жартую, ходіть і подивіть ся на замки моїх річий.

Американець встав і пішов до бюрка, по якім у першій хвилї не можна було нічого пізнати. Одначе оглянувши близше відкрив, що оба замки від побічних шуфлядок було дуже штучно розбиті. — Не видно було ніякого ушкодженя на дереві, а оба замки висїли відірвані в серединї.

— Справно, що? Я незвичайно счудований такою старанною роботою! Колиби я знав таку штуку, пішов би до якогось банку!

— Що ви таке говорите, Сенно Манн! — сказав похитуючи головою, Гокінс. — Менї ся річ дуже неприємна. Чи дійсно вам не вкрали нічого?

— Я не маю в сїм мешканю на крадїж нічого! — сьміяв ся Сенна Манн. — Гроший беру з банку тілько, кілько менї потреба, а инших цінних річий — я взагалї не держу в себе.

— Я дотепер завсїгди думав, що ми, Американцї, практичні люди, — але тепер мушу вам відступити пальму першеньства. Я вірю, що такий чоловік, як ви, заховав би й найцїннїйшу річ. Ви мусите навчити мене сеї штуки, Мінгер, — я скажу вам отверто, що я бою ся о себе. Чоловік їздить по сьвітї з найцїннїйшими річами і нїколи не є певний, чи не буде мусїв пострадати задля них житє!

— Робіть так, як я! — Кликнув молодий Голяндець, але поправив ся зараз, — то значить, так, як робив би я, коли би возив зі собою дорогоцїнности: кладїть їх завсїгди в найзвичайнїйші місця! Не вкривайте їх, бо скритки найлекше віднайти!

— Се правда ! Та коли то дуже тяжко додумати ся того, де буде найзвичайнійше місце!

— В рубець подорожного покривала можна зашити цілу купу малих каменів. А ковбаса, що їсьте на снідане, терпелива прецінь, а се буде порядний жарт, як ви зїсьте кілька куснів з неї, а проча часть буде начинена вашою подорожною калиткою.

— Се дійсно чудесний спосіб! Я мушу собі його затямити.

— О, я знаю ріжні. Подумайте собі, що наші чорні слуги, там на Джаві, се злодії з роду, там нема таких порядних слуг, як приміром ваш погонич.

— Дійсно, се перла, не чоловік. Що правда, трохи зухвалий, але за те можна спустити ся на него. А се головне.

— Розуміє ся. А довго він вже служить у вас?

— Відколи я тут. Може візьму його зі собою, як буду їхати, хотяй його товариство зробить подорож дуже дорогою. Бо я дуже тяжко призвичаюю ся до нових людий.

Сенна сьміяв ся. — На таке, ви ідеальний чоловік; бережете вірність до смерти, а все лише з призвичаєня! А чи ви ще не думали ніколи про женячку, пане Гокінс?

— Думав уже. Але жінка більша невигода, ніж слуга; жінці не мож звірити ся!

— То можна розвести ся.

—О, се, мій друже, получене з численними клопотами й коштами. Нічо друге не можна так скоро дістати й нічого другого не можна так скоро збути ся, як жінки — се затямте собі!

— А я умів би порадити собі! — сказав молодий Голяндець. — Коли би мені жінка більше не подобала ся, то прямо лишив би її й оженив ся з другою. Коли би друга доходила кривди, можна одержати сейчас розвід, не правда? А що через сей другий слюб слюб стає неважний, я позбуваю ся за одним разом обох і можу шукати собі третьої.

— Що ви наговорили — сказав, киваючи головою, Гокінс, — таж у кождому краю є закони!

— Але Богу дякувати, не в кождому краю однакові. Я позволю сказати собі, що саме в Америці закони про подруже є майже в кождому місті инші. Треба лише до того примінювати ся і можна жити вигідно. Але прийде час, що й я візьму ся до роботи. Я думаю залицяти ся до панни Бельке.

— Так? А ви що там хочете?

— Передівсім така молода і красна дівчина! — сказав Сенна Манн і легко зарумянив ся. — До того ще, як знаєте, сам дім має для мене притягаючу силу.

— Цікавий смак! Я відвідав вчера доктора Янсена. Біда! Його суджена сама обвинила його о злочин. Оскарженя такі, що рівнають ся майже доказам вини. А він очевидно заявляє, що невинний.

— Так говорить кождий, аж доки не засудять його, — сказав Голяндець. — Я вірю всьому, що він мені говорить.

— Ну, ну — — —

— Розумієть ся, чомуж би ні? Як викаже ся пізнійше брехня, то вже не моя річ. А що властиво за чоловік той ваш краян, пане Гокінс, той містер Голірод?

Лице запитаного нахмарило ся.

— Щож ви хотіли би в него, мій друже? Він собі звичайний дивак і зовсім нездалий в товаристві.

— Я хотів би бачити ся з ним. Янсен згадував про одну його соціяльно-економічну працю, яку я хотів би дуже радо бачити. Чи завели би ви мене до него?

— Ні, приятелю, сього не зроблю, — сказав рішучо Гокінс. — Той мій краян є мені дуже осоружний. Я не хочу мати з ним нічого до діла.

— Гм — мені з сим не дуже спішно. Може стріну його колись случайно. Чи підете зі мною до панни Бельке? Чи ви вже знаєте, що княгиня відкликала свої домаганя? Мене се дуже тішить, що знаю, що бідна дівчина лишає ся бодай у добрих маєткових відносинах; чи вона має намір провадити інтереси дальше?

— Можливо. — Американець задумчиво глянув у склянку, що її держав у руках. — Так, я піду з вами. Я уважав дотепер, що се буде неприємно, наприкрувати ся дівчині своїми відвідинами, але давати за довго чекати на свої відвідини, — моглоби викликати фальшиві здогади.

— Розуміє ся. Сьвіт такий поганий. — Сенна Манн засьміяв ся голосно і взяв зі шафки рукавиці. — Чи ваш візок є тут, пане Гокінс, чи підемо пішки?

— Перрі мусить тут бути, — сказав Американець, — я піду погляну.

Сенна Манн не спішив ся, щоби дивити ся йому в слід; він не пішов прямою дорогою через мраморний вестибуль входу, але по кількох мінутах вийшов задними дверми і перейшов через подвірє на дорогу. Там побачив він Американця, як повільним, але острим тоном говорив до свого погонича і, як той також придушеним, але гнізним голосом відповідав йому.

Оба погляди притім були звернені на головний вихід дому.

— Гело, Гокінс, що є? — кликнув Голяндець підходячи до них.

Американець з переляком оглянув ся. — Бай Джьов, Мінгер, ви виконуєте атентати на мої бідні нерви оден за другим. Як коли би я й так не мав уже клопотів! Подивіть ся лише на коня. І пан Перрі каже, що він чистий! Бачите — а я щойно похвалив так його перед вами!

—Е ба! на слуг не треба гнївати ся,— сказав молодий Голяндець і скочив на красний візок. — Ніодин підданий не є такий, щоби не було можна його заступити.

* * *

Панна Бельке приняла обох мущин. Вона завсїди ще була блїда й умучена, але її поведенє, яким уміла здобути пошану у всїх людий, було тепер таке як давнїйше.

Вона подякувала пану Гокінсови, що відвідав її і висказала своє співчутє задля його хороби, через яку він не міг взяти участи в похоронї її батька.

— Я думала, що ви відїхали, — сказала вона спокійно, без закиду. Але Американець зрозумів її слова як закид. Він заявив, що йому незвичайно прикро входити до мешканя, в якім його нещасний приятель поніс таку страшну смерть, що жертвував тому Янсенови свою поміч, як поліція не по правдї арештувала дочку замордованого, — що, одначе, незадовго всьо вияснить ся і .....

— Я прошу вас, пане Гокінс, — перебила йому врештї Алїса, — не думайте, що менї ваша неприсут-

ність справляла прикрість! Мені приємнійше було на самоті, ніж у чиїм небудь товаристві. Що я терпіла від того часу, того не зможе поняти жаден чоловік, я мушу сама збути ся тих терпінь, як хочу жити. Булоби дуже великим добродійством для мене, колиб я була мусіла вмерти.

— Се страшне, слухати з уст молодої дівчини річи, що роздирають серце, — говорив Сенна Манн. — Панно Алїсо! На вас житє чекає; ще і воно принесе вам цьвіти за потоптані пучки!

Вона хитнула головою.

Американець завважав, що тепер вона ще краще виглядає, ніж передтим зі сьвіжими румянцями; — казав, що є люди, яким горе до лиця. Він уважно приглядав ся її і замітив, що вона дуже часто на слова Сенни Манна румяніла ся і що рідко дивила ся на него

Зачав говорити про невинність Янсена і стрінув на холодну мовчанку.

Як попращав ся, Голяндець стояв ще хвильку з дівчиною і щось її шептав до уха; Гокінс чув, як вона відповідала: — Вони лежать в тім самім місци — ніде нема безпечнійшого місця, се знаєте самі!

— Що ви маєте за тайни з малою повдовілою нареченою? — спитав Гокінс свого товариша по дорозї.

— О, нічого інтересного.

— Ей, — щось ви за дуже приятель для неї! Добре, що бодай Янсен безпечний в арештї!

— А то чому? Хиба він ревнивий?

— Того я не можу вам зрадити. На всякий случай отся красна Алїса має ту пристрасть, що з заздрістю шукає того, що дає терпінє. Отся русява дівчина має більше темпераменту. ніж хто сподїває ся. Воно

оплатило би ся вже здобути оту, на погляд безборонну, а в дійсности таки добре боронену кріпость.

— Ви думаєте, що там можна би щось здобути? спитав наївно молодий.

— Хиба ви відносите инакше вражінє? Я не можу про те ніяк судити.

Американець замовк. Він зсадив свого товариша коло одного реставранту і заявив, що мусить їхати домів, до Марієнталь, щоби коня погодувати добре і лучше вичистити.

— А нині в вечер? — кликнув за ним Сенна Манн.

— О десятій годині в ресторані Елізи! відповів той. — Голяндець притакнув із задоволенєм.

8.

— Хочу говорити з паном Голіродом! — сказав Сенна Манн, як якийсь неясний голос, у відповідь на його дзвонене, спитав, чого собі бажає.

— Я не можу з ніким говорити, — була відповідь.

— Дуже мені прикро, але тут розходить ся о важну річ.

— Що називаєте ви важною річию? Чи відносить ся воно до національної економії?

— Ні якраз. Але відносить ся воно до справи др-а Янсена.

Настала перерва. Сенна Манн побачив, як відслонив ся маленький отвір у дверях, умисно зроблений на те, щоби бачити гостя і як змірило його бистре око.

Вкінци забрязчав ключ, двері відчинили ся. Сенна Манн стояв перед малим панком зі сірим волосєм, який привитав його не дуже приязно.

— Ви зовсім забарикадували ся, пане Голірод, — заявив гість з усьмішкою. — Чи ви всім незнакомим не довіряєте так, як мені?

— Чи ви вважаєте себе за щось незвичайного? Я ховаю ся перед непотрібними відвідинами. Чого ви хочете від мене?

— Я хотів властиво лише навязати з вами знайомість. Мій приятель Янсен оповідав мені про вас богато цікавого.

— Відколи є Янсен вашим приятелем? Я вас не знаю зовсім.

— Моя приязнь з ним є така стара, як приязнь з паном Гокінсом.

Голірод зморщив брови, глянув на молодого чоловіка і сказав: — Я не маю часу на непотрібні відвідини, про се я вже говорив вам. Бувайте здорові! — Притім зробив такий рух, наче хотів випхати гостя за двері.

— Заждіть же хвильку, пане! Чого згадка вашого краяна є для вас така немила? Прецінь Янсен із ним — собі приятелі.

— Янсена я знаю, — бурмотів Голірод, — вас не знаю й зовсім не хочу знати. Крім того тамтой другий не є мій краян.

— Ні? Хиба ви не Американець?

— Ого — коли би прийшло ся мені всякого чоловіка, що, Бог зна, чого перебував кілька літ в Америці, звати моїм краяном, — тоді я зайшов би далеко!

— Тай справді — гм. — Одначе жарт на бік, містер Голірод, я приходжу до вас в дійсности тому, щоби пофільософувати з вами трохи. Я займаю ся від кількох літ ідеєю, як справити торговлю цілого сьві-

та на лучший, простійший а притім хосеннійший шлях. Бачите, мій батько має просторі цукрові плянтації. Він продає свої плоди до фабрик, фабрики гуртовим торговлям, ті перепродують меншим купцям, а від тих через руки безчисленних маленьких купчиків переходить та річ до вжитку людий. Чи не булоби воно лучше, коли би держава переняла торговлю в свої руки, — я маю на думці кожду істнуючу державу в сьвіті — і, щоби достарчала своїм підданим всїх потрібних річий по одній цїні у цїлому краю?

— Ви на тім не розумієте ся зовсїм, — сказав з погордою Американець. — Слухаючи вашого базїкання, здаєть ся менї, що ви вирвали свою ідею Бог зна звідки, — може від Янсена, — що?

— Власне, Янсен збудив у менї сю гадку; я був би дуже радо поговорив з ним про те близше, але перешкодило його арештоване .

— Так, так, оте арештоване є знову доказом нестійности законів. Та сама держава, що одному позволяє продавати дорогоцїнности дармоїдам і дурням, вязнять другого на основі першого лучшого підозріня.

— Так, але скажіть, — що робило би ся з ювелями, коли би вони належали до держави?

— А чомуж не може виробляти собі прикраси всякий, кому тільки се справляє вдоволене. Чи прикраси не були би аж тодї дїйсними прикрасами? Тепер всякий той, що гроші одержав у спадку, вкрав або дістав в дарунку, обвішує ся дорогоцїнностями, — а торговець тих красних річий є в вічній небезпецї втрати житя задля них. — Милі відносини, правда!

— Чи ви вірите в вину Янсена? — спитав Сенна Манн безпосередно.

Американець погладив ся рукою по горішній губі, як коли би були ще там вуси. Він глянув прошибаючим зором на питаючого, який одначе зовсім не збентежив ся.

— Але як воно сьмішно виглядає, — кликнув молодий чоловік із сьміхом, — як ви гладите ся отак по горішній губі. — Воно ще мабуть недавно, як ви веліли обголити собі вуси?

— Два доми звідси дальше мешкає мій голяр. Він скаже вам більше про се, — бувайте здорові! ———

Голірод відчинив двері і майже випхав свого гостя на двір.

Знову брязнув ключ і Сенна Манн стояв задуманий на східцях. Нараз голосно розсьміяв ся і відійшов.

* * *

У веселому настрою стрінув він того вечера свого приятеля Гокінса в ресторані Елїзи. Сейчас став розповідати Американцеви про візиту в його краяна і щиро сьміяв ся з того, що той приймав його в сінях і, що трохи не викинув у воздух, як він спитав про Янсена.

— Яж казав вам, що Голірод неотесаний брус — говорив, здвигаючи раменами, Гокінс. — На всякий випадок я не хочу мати з ним нічого до діла.

— Ох Боже! Воно для мене такий жарт, що я був би й не подумав ніколи! Я ще досї не можу здусити в собі сьміху. Я хотів би мати такого чоловіка своїм надворним блазном. За його здоровлє, Гокінс, мусим чогось доброго випити!

— Знаменито! — Підчас того не буде перешка-

джати мені гадка про него, — впрочім він для мене дуже осоружний.

За першою фляшкою пішла друга й третя. Відповідно до скількости випитого алькоголю молодий Голяндець розохочував ся щораз більше. Американець похитував головою.

— Що з вами нині, Мінгер? Ви зовсім не тямите себе !

— Що хочете! Я вдоволений. Я одержав добрі вісти з Батавії і з нагоди того випив чарочку. — А горівка запоморочує мене відразу.

— Так воно — так. Добрі вісти. Щож, поводить ся там вашим добре?

— Моїм? Говорене . . . Так, їм поводить ся знаменито. Так, як коли би воно колись підданим зле вело ся в час неприсутности пана!

— А чули ви також щось про ту гарну жінку, котрої ювелї ви мали дати до переробленя?

— Про міністрову жінку? — Розуміє ся. Вона прислала дуже гарний рисунок на взір старинних узорів, чудесний, кажу вам, щоби я дав його золотникови. Вона, очивидно, ще не одержала того мого листа, в якім я написав її про випадок.

— То ви не телеґрафували?

— Та пощо? Знайде ся тимчасом инший золотник.

— Дивно, що ви завдаєте собі стільки труду і шукаєте чогось, — говорив Американець з насьмішкою.

— Ха, ха, ха, я думаю поступити в сім місци хитро, — засьміяв ся Голяндець і випорожнив одним душком чарку. — А чи знаєте ви, хто робив рисунки замордованому золотникови?

Гокінс глянув на него. — Ви думаєте про панну Алісу?

— Пст — хто се каже? Я не сказав нічого.

— Я так догадую ся. Але як ви не маєте тут діямантів, то рисунки не поможуть нічого. А ваша знакома добродійка не вишле своїх дорогоцінностий, не маючи певности, що дістане їх назад!

— А вжеж, що так! — Молодий чоловік щораз більше розохочував ся. — Але вона знає, кому повіряти такі річи, ха, ха, ха . . .

— Одначе головна річ у тім, що ви не маєте з тим нічого спільного, Мінгер!

— Ні, я не маю нічого спільного з тим ні, ні! Який чудесний чоловік із вас, Гокінс!

— Ходіть, підемо, — напирав Американець, якому очевидно неприємний був добрий гумор його товариша, тому що гості, що сиділи недалеко них, звертали вже на се увагу.

— Так, ми підем, — повторив тамтой співучим голосом. — Тепер підем до театру, правда?

Гокінс задумав ся хвильку.

— Добре. А потім до цукорні. Я велів мойому слузі, щоби приїхав туди по мене.

В театрі стрінули вони знакомих. Стан молодого Голяндця, який виступав звичайно, як добре вихований мущина, викликав загальне вдоволене. Він безнастанно сьміяв ся і плів нісенітниці. Він розповідав несотворені дива про свою джаванську вітчину, про своїх чорних слуг і свої плянтації. Також говорив богато про красу жінок і про їх богаті убори.

Як він сидів пізнійше з Гокінсом і многими иншими в цукорні і пив стеблом своє морожене, витяг-

нув нечайно якийсь папір із кишені і подав товаришам. — Чи не є се чудесна окраса, мої панове? Придивіть ся на камінї, — самі рубіни; — рубіни, яких ви тут не бачили єще. Девятьдесять два рубіни, всї зовсїм рівні й незвичайно чисті, кождий із них вартує пятьсот марок. До сих прийдуть ще камені, що на діядемі, — але я не маю його рисунка — одначе деякі з них є більші, ніж сї, а також брошка. Цїлість оцїнена на яких сто тисяч марок, а се є лише дуже маленька частина тих дорогоцїнностий. Властителька має богато цїннїйші брилянти, а сафіри має такі красні, що й подумати годї.

Товариші оглядали рисунок з незвичайною увагою. Нашийник виглядав дуже поєдинчо: Помежи золотими листками тягнув ся рівномірно взірець цьвітів.

— Сорок шість тисяч марок за такий дурний нашийник . . . — бурмотїв оден з оглядаючих.

— Я волїв би вже мати ті гроші, що він коштує, — сьміяв ся инший.

— Ох, коби ти був мій! — говорила одна красна дама.

— Мовчіть, панно Міллі, виж прецїнь дістали від пана Янсена брилянти такі гарні, як і сї! — сказав до неї Американець, який кинув на папір тільки перелетний погляд.

— Що менї з него, як полїція відбере його від мене знову? А вона зробить се напевно, як тільки отого жертволюбного панка засудять, — говорила вона з запалом. — А до того та цїла річ вартувала би найбільше яких шість тисяч марок, як хотїла би я її продати !

— На вашому острові мусять бути величезні богацтва! — говорив оден з присутних. — Чоловік дістає велику охоту вимандрувати туди.

Але Джаванець не слухав тих всїх слів. Він тільки підсьміхав ся.

Гокінс глянув на годинник. — Сенно Манн, віз чекає вже, поїдемо домів!

— Добре! Віддайте менї назад мої рубіни.

Стали шукати за папером, але його вже не було. Джаванець надягаючи плащ і накладаючи на голову капелюх, забув про него і вийшов з льокалю без рисунка. Як сїдав на віз, мусїв йому помагати слуга, бо його ноги не могли вдержати його.

— Повний як барилка, — бурмотїв Американець, як його товариш упав змучений на сїдало.

— Як думаєте, пане, завеземо ми його до дому щасливо?

— Мусимо, — відповів той, здвигаючи раменами.

Молодий мущина спав собі підчас того зовсїм добре. Далеко чути було його хропінє.

Як підїхали до його помешканя, старав ся Гокінс збудити його, але заходи були даремні.

— Він певно має в кишени ключ, — говорив слуга, найлучше, занесїм його до бюра й пошукаєм.

Вони так і зробили. Занесли сплячого до бюра й поставили на диван. Тут він перший раз пробудув ся, обернув ся на бік, розсьміяв ся і белендїв:

— Добре, добре, загасїть сьвітло, бо я хочу спати !

— Тепер я мушу відвести коня, а ви пошукайте ключа, може найдете, — сказав слуга.

Американець остав сам із своїм приятелем. Він почав обережно перешукувати його кишені. Виняв звідтам кілька ключів, лист, портфель, хусточку, щіточки до волося, олівець і ще щось мале, завинене в папір. То послідне він розвинув і найшов там червоний як кров камень, величини грубого зерняти гороху. Здивований наблизив його до електричної лямпки, що сьвітила ся на столі: з малого каменя розходили ся дуже красні лучі; — то був прекрасний рубін.

Тихенько підійшов Гокінс назад до сплячого і взяв лист, що лежав біля него. Початок листа був писаний голяндською мовою. Гокінс, хоча не знав добре тої мови, зрозумів одначе, що автор чи авторка наказувала Мінгерови, щоби мав ся на обережности, що радила йому, щоби зложив для проби камені після взірця, бо, здаєть ся, межи каменями трохи за богато золота. — — — —

Американець поглянув з усьмішкою від листа на сплячого, а від него на камінь. В тій хвилї увійшов Перрі.

- Щож?

- Гляди! — І його пан показав йому лист і камінь. Оглядав обоє зі здивованєм.

Ми трохи за довго коло него, — сказав по хвилї. Мусимо йти!

- А то чого? Все прецінь в найбільшім порядку! Занадто пяний!

- Звичайне базїканє!

Але моє базїканє завсїди на місци, се ви добре знаєте. Вже нам пора йти.

- А що з ним робити?

— Віднесіть його до його помешканя і скінчена справа.

— А чого так спішити ся? Я хотівби стрібувати, чи не говорить він крізь сон.

— Насамперед поукладайте назад те все в його кишені!

Американець вложив мовчки рубін із всіми иншими річами назад у кишені свого гостя. Відтак станув близко коло него і заговорив спокійним, не дуже голосним голосом: — Чи не був то красний той жарт з Американцем?

Сенна Манн не ворухнув ся, але його лице скривило ся до сьміху.

Тоді кликнув Гокінс голосно: — Але рубіни, Мінгер, рубіни!

Голяндець підняв ся в сні і старав ся піднести свої повіки. Відтак повів рукою до кишені, в якій був схований той одинокий рубін, став хитати головою й говорив: — Що - о ? Де - е ? Вони — безпечні. Панно Алісо — — — ? О ні, дім, в якім доконано недавно влому, безпечний, ха, ха, ха!

Гокінс глянув здивовано на слугу.

— Він дав їх Алісі.

— Чисте божевілле!

— Отже?

— Ні!

— Гаразд. Нехай спить тут. Я також змучений. Добра ніч!

Ранішне сонце збудило Сенну Манна. Він обернув ся і побачив, що його приятель спить, на наборзі зробленому леговищу, на підлозі. Він пробудив ся також і оба глянули на себе заспаними очима.

Ох голова моя, голова! — нарікав Сенна. — Що я властиво пив учера? Чого властиво сплю в вашій — будї? Маєте ви тут каву?

Американець підняв ся позїхаючи. — Кава є, але ми мусимо самі собі її приладити. Ви, мій друже, за богато ликнули собі вчера того добра і ми не могли ніяк завести вас до вашого мешканя, бо ви спали, як камінь.

Дійсно? Я не знаю, що би то було, — я звичайно годен дуже богато видержати! Скажіть менї: говорив я в снї?

Чи говорили? Можливо. Я також спав, як борсук.

Так, я думаю, передтим, заки ви мене поставили тут. Хтось говорив до мене, щоби й я говорив. Але се були самі дурниці, ніодного мудрого слова! Так, дійсно, ніодного мудрого слова!

- Алеж, милий Боже, будьте спокійні; менї ви не оповідали нічого. Ви хропіли весь час знаменито.

Так? Хропів? То добре. Ох, як болить мене голова; се називає ся нежит, неправда?

– Я думаю. Але горня чорної кави вам поможе.

Але з тим молодим чоловіком не було богато що починати. Він не мав властиво ніякого нежиту. По снїданю зараз попращав ся і пішов до свойого помешканя.

Як Гокінс задзвонив до него в полудне, сказала йому господиня, що молодий пан ще спить і, що велїв небудити його під ніяким услівєм.

Гокінс вернув ся.

– А що, нема його дома? — спитав Перрі, не рухаючи ся з свойого сидженя.

— Спить, — відповів Гокінс.

— Дійсно? Переконайте ся добре, бо я міг би заложити ся, що я бачив його нині рано в Марієнталь.

— Дурниці! — Добре, я подивлю ся. — Гокінс вернув ся і задзвонив щераз. Він сказав господині, що мусить говорити з паном Сенна Манном і застукав до дверий Сеннової кімнати.

В відповідь почув страшний голянський проклін. За яких дві мінути відчинили ся двері.

— Що стало ся, що ви перервали мені такий смачний сон? — сказав молодий Голяндець. — Чи горить де?

Американець глянув кругом себе по кімнаті, в якій не було ніякого порядку. Вбранє, що його мав Сенна минувшої ночи на собі, лежало тепер серед кімнати на підлозі.

— Я хотів тільки дати вам рисунок до ваших рубінів, Мінгер, що його я найшов в цукорни, — сказав Гокінс. — Се було необережністю з вашої сторони чванити ся тим. В такім міжнароднім місті, як се, яке в додатку лежить ще недалеко границі, лучають ся ріжного рода злодійства; — а ще в нічних ресторанах.

— Лучше, колиб ви були не будили мене, — бурмотів Сенна Манн. — Кілька годин сну є для мене тепер вартнійші, ніж дурний рисунок. Я взагалі жалую, що я взяв ся за ту справу. Се чиста крутанина голові. До того ще та дама, як показуєсь з отсьої нинішної телеграми звернула ся тепер до иншого золотника.

Американець взяв подану депешу, що надана була в Франкфурті над Меном: Приїзджайте зараз сюди, в своїй справі з Батавії, бо я відїзджаю слідуючого

тижня. Як що там безпечно, не привозіть, бо я ще не рішив ся. — Золотар Кох.

— Що ви скажете на се? Так, як би я не мав нічого більше до діла, як займати ся тільки золотарськими справами!

— Ви думаєте їхати?

— На чорта я робив би се! Лишаю ся тут і бавлю ся! Се все дрантє спакую і відішлю туди, звідки прийшло, нехай іде до лиха!

— Ну, ну, не горячіть ся так дуже! Воно лучше, як ви ще трохи собі поспите! До побаченя!

Перед домом стояв Перрі і розмовляв з господинею. Вона сперла рамена на бедра і похитувала головою на згадку про поведенє її нового комірника. Як Перрі висказав здогад, що Сенна рано кудись був вийшов, вона розсьміяла ся. — Відколи прийшов від пана Гокінса, навіть не рухнув ся нікуди. Я принесла йому снїданє, але він лише розібрав ся і просив о цілковитий спокій. Здаєть ся, він ніколи не мав ще тілько в голові! — говорила вона.

— І щож? —сказав Гокінс, як сїв на своє місце на возї.

Погонич цмокнув на коня і кінь потюпав. — Ви вже давно не були в товаристві, — сказав Перрі по хвилї.

— Де? В клюбі чи в Марієнталь?

— В Марієнталь.

— То добре. Щож, — завтра?

— Лучше позавтра, хотяй — — —. Найлучше було би — — — але то нічо! Я не знаю, але той Голяндець не подобає ся менї!

— Алеж, Перрі, се чудесний хлопець!
Перрі помахував лише головою.

9.

Перед мешканем дра Янсена задержав ся віз. З него висїло двох мущин, які пішли до просто умебльованої кімнати.

— Я немов у снї, Сенна, — сказав Мартин Янсен і розглядав ся з радістю по своїх чотирох стїнах, з якими так добре з жив ся. — Як постарали ся ви о те, що мене випущено з вязниці?

— Головна заслуга належить ся вашому приятелеви, Голіродови,—відповів Голяндець,—бо він зложив за вас дуже високу кавцію. Не забувайте одначе того, що хоча ви випущені з вязниці, то все таки ви не є на волї! В дійсности, що тичить ся того, — притім він здвигнув раменами, — я міг би ще нинї сховати вас так, що рука поліції була би за коротка, щоби вас схопити, коли би я лише вважав, що се потрібно. А способів найшли би ся тисячі!

— Я не думаю хапати ся нїодного з тих способів. Коли би я тільки стрібував утечи, то сейчас, і зовсїм справедливо, приписали би менї вину. Менї вину! Чи не можна збожеволїти на гадку, що моя власна наречена вважає мене убийником? Я убийник і злодій! Вкінци було би мабуть лучше, коли би я згодив ся бути обома ними— бо — й так житє не має вже для мене нїякої вартости.

—Се саме каже також панна Алїса. Я піду зараз до неї і донесу її про ваше освободженє. О, іде Го-

лірод. Пане Янсен, я прошу вас, не згадуйте мене при нікім, — чуєте, при нікім, хиба при однім Голіроді. Навіть хотяй би то був ваш найліпший приятель! Ніколи не оповідайте, що я відвідував вас часто в слідчій вязниці — я сам задержав се в тайні супроти панни Аліси.

— Сповню вашу просьбу, Сенно! Яж прецінь винен вам так богато!

— Нічого. Ви знаєте, що я маю на цїли лише одно. А як хочете почувати ся до вдячности супроти когось, то можете почувати ся супроти пана Голірода. Тепер — до побаченя, пане Янсен!

В тій хвилї увійшов до середини "сїроволосий" Американець. Він поздоровив Янсена стисненем руки і оглядав молодого Голяндця напів з недовірюванем, напів з цікавістю.

— Чи се дїйсно мав би бути ваш приятель, Янсен? —запитав, вказуючи на него.

— Так — сказав щиро, — добрий приятель, пане Голірод, такий добрий, як ви самі! Йому завдячую я вашу поміч і разом із тим свою свободу.

— Так воно, так. Отже то ви написали до мене лист із порадою, в який спосіб міг би я зискати назад свого приятеля Янсена для соціяльної роботи?

— Так, бо устно з вами якось не йде, — засьміяв ся Сенна. Дещо більше скаже про мене вам пан Янсен, а я мушу йти.

— Скажіть менї лише, що се все має значити? — бурмотїв старий дивак. — Як ви товаришуєте з отим молодиком, що не прошений лхає ся до мешканя старших людий і в безличний спосіб ставить їм ріжні питаня?

— Я ще не можу сказати вам усего про него, — відповів Янсен, — але можу тільки сказати: коли ми в найблизших днях одержимо якесь вияснене що до тої темної справи, то се буде його заслуга. Під покришкою легкодушного сьвітового волоцюги криє ся в нім незвичайна вірність, відвага і хитрість, яку може мати хиба оден Єнкі!

— Єнкі, кажете? Так він мав би бути мій краян? Таж він прецінь Джаванець!

— Ні, він тільки грає ролю такого, щоби уникнути близших допитів. Впрочім він знає Батавію і має там знакомих. Його присутність тут має означену ціль, що тикає ся справи моєї й Алісиної. Він мабуть є вже певний своєї справи, інакше не був би старав ся у поліції, щоби та випустила мене на короткий час на волю. Біда тільки, що заборонив мені рішучо відвідувати мою нещасну Алісу!

Голірод зморщив брови. — Ви ще таки не вилічили ся з того дурацтва, Янсен? Чи не перестерігав я вас завсігди перед жінками? Ви не можете поважно думати про се, щоби називати дальше своєю нареченою дівчину, яка холоднокровно виправляє вас на шибеницю!

— Бідна Аліса! — сказав зі смутком Мартин Янсен. — Вона ще нещасливійша від мене. Ви не знаєте, Голірод, кілько коштувало се, щоби її спонукати до обвиненя. Ми конечно потребували її зізнаня, бо інакше ми не мали ніякого й найменшого сліду, за яким ми мали би стежити. Розважтеж прецінь: Аліса мусіла бачити й пізнати злочинців, бо кімната, як виходило з її слів, була досить ясно осьвічена; загадочне

було се, чому вона про се мовчала. А Сенна Манн случайно підслухав, як вона, на пів непритомна, шептала: "Мартине, чому ти?" — чи щось подібного. — На всякий випадок вносив він із того, як також з усього її поведеня, що вона вважає мене справцем злочину і, що рішила ся радше взяти на себе вину, як зрадити мене. Але той доказ любови грозив ще більшим затемненєм справи, неправда? Ми думали сюди й туди, як би довести до того, щоби вона висказала все, що знає. Спосіб, який ми найшли, був сьмілий, але він поміг. Ох, що мусіла люба дівчина перетерпіти! Ні, Голірод! Я ціню завсіди ваші слова, але ваші осуди жінок — несправедливі! Як розвяже ся ота нещаслива загадка з ночию, в якій Аліса мала мене бачити, я не знаю! Знаю лише те, що її любов є така сильна, як смерть!

— Так — про мене, — бурмотів Американець. Се все дуже красно, але я ніяк не розумію, як той так званий Голяндець чи Джаванець міг підслухати ті оскаржуючі слова панни Бельке? він прецінь прийшов сюди вже тоді, як дівчина була арештована.

Доктор Янсен счервонів. - - Се — о, се належить до річий, яких я вам не можу вияснити.

— Так, так. А скажіть, чи маєте ви кріпке переконанє, що можете довіряти молодому чоловікови?

— Так, — сказав Янсен рішучо.

—Тим лучше. — Голірод через хвильку дивив ся задумано перед себе. — Як вас випустять на волю, ви будете старати ся, щоби зараз одружити ся з отою милою дівчиною, правда?

—Певно що так; так скоро, як лише буде можна,—

сказав Янсен. — Бідна дівчина тепер сама на сьвіті і до того переживала такі прикрі хвилї!

— А потім? Потім станете буденним чоловіком, як усї инші, а наші студії, наші пляни, наші спільні працї підуть в забуте! — сказав з огірченем Голірод.

— Що ви собі властиво думаєте? — кликнув Янсен. — Чи ви думаєте, що я міг би колись стати невірним моїм переконаням? Я не спаду до товпи загально недумаючих, самовдоволених людий, лише піднесу свою жінку на висоту розумного пониманя житя. Ми будем уживати того, що дає нам сьвіт, що зсилає нам Бог, але нїколи не спустимо з очий цїли житя, — ушляхотнюваня себе, стремлїня до совершеньства; буроди. Де, можуть завести чоловіка пустї дорогоцїнно-
роди. Де можуть завести чоловіка пустї дорогоцїнно-
сти, се бачили ми обоє, Алїса й я. Як тільки Бог проясннить оту сумну тьму, що тепер гнїтить наші серця, то нїколи не будемо бажати богацтва нї нїяких инших дурниць!

Містер Голірод легко зітхнув. Відтак взяв він Янсена за руку: — Так ми останем на завсїгди вірними робітниками, що?

— На завсїгди, — сказав Янсен і додав. — А се буде найкрасша година в моїм житю, як я буду міг прийти до вас із моєю жінкою, свобідною від ганьблячого підозріня, — свобідною від надії на богату будучність! З одної сторони, я певний сього, — додав він зі смутком, — а з другої, не знаю ще дороги, яка має нас туди завести!

* * *

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

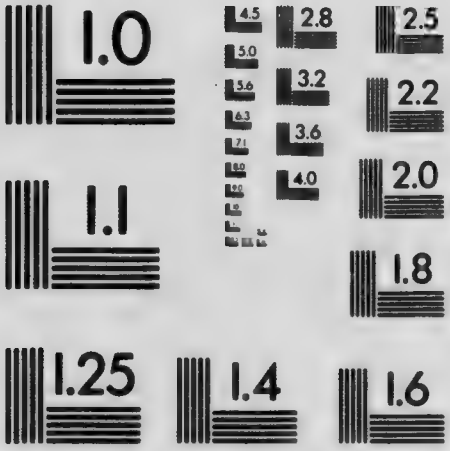

APPLIED IMAGE Inc

1653 East Main Street
Rochester, New York 14609 USA
(716) 482 - 0300 - Phone
(716) 288 - 5989 - Fax

На своє велике здивоване Сенна Манн застав Гокінса в Алїси. Його прихід перервав мабуть якусь важну розмову, бо обоє замовкли.

— Чи знаєте звідки я приходжу, панно Алїсо? — сказав він весело. — Просто з помешканя пана Янсена, — його саме випустили на волю!

— Випустили?! — Оклик здивованя вирвав ся із уст обоїх. — Отже виказано його невинність? — додала Алїса.

— Я того не знаю. Я про те цїлком не розпитував, — говорив Сенна, — виж прецїнь знаєте, що я так довго не обвинувачую чоловіка, доки його не засудять. Крім того пан Янсен такий симпатичний чоловік!

—Я піду зараз відвідати його, — сказав Американець. — Чи можу завтра прийти до вас знову, панно Бельке?

Вона завагала ся з відповідию.— Так, — сказала вкінци.

— Йдете зі мною, Мінгер? Нї? Шкода. Але ми побачимо ся ще завтра перед вечером. А що, ви вже переспали нежит? А постанови свої поробили?

— Розумієть ся. Я остаю при тім, щоби з чужими людьми не робити нїяких інтересів. Я саме тепер злапав найлучшу нагоду, яка тільки може бути: — Почтовий корабель "Массена", який в понедїлок відїзджає з Ґенуї, їде аж до Джави — —

— Се є в осьми днях.

— Так. Часами нападала мене велика охота виїхати. А тепер, як став переглядати корабельну лїсту, то нагло огорнула мене знову туга за подорожуванем. По що кисну я в тім поганім містї? Сьвіт кругом такий красний. І коли би я, так приміром, завтра чи позав-

тра, о 4. годині досьвіта, виїхав звідси, бувби я на друге полудне в Гамбурґу, а вісім днів пізнійше в Ню Йорку.

— Не завсїгди, — кораблї в сю пору не відходять щоденно, — завважив Гокінс. — Понедїлок і четвер є тими днями, в яких відходять поспішні кораблї.

— Так. Нинї вівторок, отже я мусїв би найдальше в середу виїхати — — — — —

— Даруйте, але завтра вечером ви маєте прийти до мене в гостї!

— Справдї. Я дуже тому радий. Стрібуйте також намовити пана Янсена, щоби прийшов, він потребує трохи відсьвіжити ся!

— Я зовсїм не думаю, що він пристане на мою просьбу, — сказав Гокінс холодно. — Можливе те, що він міг би бути для деякого мого гостя немилий. До побаченя, панно Алїсо!

Як тільки він вийшов, сказала зденервовано Алїса. — Що ви подумаєте на се? — Гокінс вже знову робив менї пропозиції, щоб я віддала ся за него!

— Чудесно! Ви прецїнь згодите ся, неправда?

Вона хотїла говорити, але він положив палець на уста. — Він ще не вийшов звідси, — шепнув Сенна. Дальше говорив голосно. — Я ґратулюю вам! Зі справою Янсена все таки не добре, підозріне все ще тяжить на нїм. Зате містер Гокінс є порядний чоловік і міг би перебрати веденє інтересів.

Алїса задзвонила. Зявила ся панї Майнер. — Принесїть фляшку вина і дві чарки! Чи пан вже пішов? — спитала по тихеньки.

— Саме тепер вийшов, — відповіла господиня. — Як ви дзвонили, я зачиняла тодї за ним двері.

— Чи знаєте, пані Майнер, що панна Алїса віддає ся за него?

— За кого? За пана Янсена?

— Ні, за пана Гокінса.

— Е, що говорите!

Сенна розсьміяв ся. — Пані Майнер, завтра рано мусить бути склеп вичищений, маєте жінку до тої роботи?

— Але що се властиво має значити?

— Нічого більше, як те, що його вирентуєть ся, — неправда, панно Алїсо?

Алїса притакнула здивовано, не розуміючи, чого хоче Сенна Манн.

— Рентувати? Алеж панночко, пощо сего?

— Дорога пані Майнер, ви чейже розумієте се, як то немило мусять вражати панну Алїсу порожні кімнати. А рент приносить дещо також. — Отже подбайте о вичищенє.

— Алеж я в сїй хвилї не знаю нікого, щоби менї зробив се. Фельдфеблиха не має вже ніякої дївчини. Від коли відправила Анну Манне, від тодї не держить ніякої.

— Анна Манне? Вона служить у моєї господинї! Чи маю її прислати?

— О се було би дуже добре. Вона одна, що вміє зробити порядок.

— Добре. Завтра перед полуднем вона прийде.

— Я нічого не розберу, — сказала Алїса по відходї старої пані Майнер.

— Се нічого не робить. Головна річ у тім, щоби ви менї довіряли, панно Алїсо. Будете?

— Я не знаю. Ви не є той, за кого представляєте себе, пане Сенно Манн! — сказала вона нерішучо.

— А чи ви свого нареченого любили дійсно? — спитав він поважно.

— Що за питанє! Чи думаєте, що я була би пішла на перекір волї мойого вітця задля пустого закохання?

— А любите ще Мартина Янсена?

Алїса тремтїла. — Ви мучите мене! Що я маю вам відповісти? Що я повинна вам відповісти?!

—То я поставлю своє питанє інакше: Чи хотїли би ви бачити Мартина Янсена свобідним від підозріня, яке тяжить на нїм?

— Ох Боже! Як хотїла би я сего! Я своє житє дала би за се! — кликнула вона з запалом.

— Гаразд. Се я хотїв почути.

— Але про се й думати годї! — кликнула вона по сїм. — Яж бачила його своїми власними очима!

— Се ще нїчого не значить. Очи милять або їх вводять в блуд. На доказ сего я оповім вам одну історійку, панно Бельке:

— Я маю дуже красну сестру. Вона дала ся звести одному молодому мущинї, що представляв ся як ґраф Сент-Фоа. Мушу зазначити, що моя сестра була одна з найбогатших спадкоємниць у моїй вітчинї. До неї й князї залицяли ся. — Як покидала батьківську хату, не взяла з собою нїчого, лише свої окраси. Се вистарчило на всякий випадок. Ґраф був також тої гадки. Лише в короткім часї стала властителька тих окрас тягарем для него. В чотирнїцять днїв по романтичній утечі проснула ся моя сетра в готели одного невеличкого італїйського міста без судженого й без

дорогоцінностий. Безпомі ну, бо не знала вона навіть мови тої країни, де була, відстаі ила поліція до сусідного міста до консуляту, де дістала гроший на телеґраму. Мій батько був такий огірчений, що не повірив на її телеґраму; мій брат дав їй гроший, щоби могла покинути країну своєї ганьби; я поїхав до неї, не могучи помочи її матеріяльно, бо й на мені тяжив гнів батька за те, що я відпровадив її на поклад корабля. Я зовсім не догадував ся причини її відїзду. Мені сказала вона, що хоче зробити малу поїздку, бо трохи погнівала ся з батьком. Мій Боже, така розумна дівчина як Доллі могла зробити собі подібну приємність; годі було щось недоброго про неї подумати! Я хочу коротко переповісти, панно Алїсо. Слід отого ґрафа Сент - Фоа не тяжко було викрити в Америці, — під таким іменем він "оженив ся" з неодною спадкоємницею, — але в Европі представляла ся справа труднійше. Якийсь час був він на Рівієрі, в місті Ніцца продав малу часть дорогоцінностий, а що найкрасше було, протратив у Монте Карльо. Невдачі в грі приневолювали його їх продати, при чім зазначу з задоволенем,що дістав найвисше половину їх вартости.Справді ювелї перейшли по нім на власність одної дами, але вони є так її, як були його. Про те пізнійше. Богато разів бувби я вже зловив його, але в сім перешкаджало мені се, що я його ніколи не бачив. Я мусів виключно спустити ся на опис мого брата, як рівнож сестри, а описи їх обоїх дуже від себе відбігали. Я вже так другий рік стежу за ним.

— Два роки! І не стратили ви надії?

— Ні, бо вже доходжу до цїли.

— Ви знайшли його? Тут?

— Я думаю. Знаєте, до кого він подібний після опису моєї сестри і то до крихітки?

— До кого?

— До пана Мартина Янсена.

— Боже, — перед двома роками був Мартин Янсен в Америці!

— Розуміеть ся. Навіть у моїм родиннім місті.

— Ваше родинне місто в Америці? Я думала, що ви з Батавії!

— Щож, ви думаєте, що я серед таких обставин відважував би ся їхати під дійсним іменем? На всякий случай се певне, що Мартин Янсен був у моїм родиннім місті на той час, як була моя сестра, а також сходив ся з нею по великих товариствах.

— Ви глумите ся наді мною, — сказала недовірчиво Аліса.

— Я зовсім про се не думаю. Я хочу лише показати вам, як легко можна помилити ся. Чи хочете слухати до кінця мого балаканя, панно Бельке?

— Так, — сказала вона хлипаючи, — зроблю все, чого зажадаєте!

— Так, то добре! В такім випадку я вірю, що можу приобіцяти вам, що невдовзї будете щасливі!

— Щаслива! На гробі мого батька — — —

— Ви будете почувати ся вдоволеною о стільки, що побачите батькового убийника покараним, а любов отре сльози з ваших очий.

Аліса зітхнула. Він говорив дальше: — Вдавайте, що годите ся на предложенє пана Гокінса. Се дуже несподіване, що він так скоро по нещасливій пригоді осьмілює ся осьвідчати ся вам; — він мусить бути дуже влюблений!

— Він говорив мені, що мені мусіло би справляти потіху, мати піддержку в моїм осамітненю і що се було би немов частинне перепрошене батька, який так бажав собі сеї злуки. З того згляду він не зважає на жалобу. Він радить, щоби я продала маєток, звінчала ся з ним і виїхала звідси.

— Так, так, продати маєток і виїхати, так, воно дуже добре згоджує ся. Скажіть йому, що купець є, що найшов ся комірник до склепу, коротко, говоріть, що хочете. Головна річ полягає на тім, щоби зовсім слухати його бажань, байдуже, що він жадає, навіть, коли би розходило ся о публичні заручини. Мене, панно Алїсо, про нічо не питайте, бо я міг би сказати щось напроти него. Ще одно, — воно не пошкодить нічого, як ви Гокінсови при нагоді розкажете — очивидно в тайнї — про мої рубіни!

Вона глянула на него здивовано. — А хиба ви йому про се нічого не говорили?

— Нї, а чогож би я мав се казати?

— Здаєть ся, що він знає, що вони стоять в кімнатї мого батька; бодай ганив вашу легкодушність, що передаєте повірені вам ювелї в чужі руки. Розумієть ся я з сим не вихопила ся перед ним, а ще й ви надійшли на той час.

— Тим лучше. Отже до побаченя. Довіря і терпеливости, панно Бельке, а також — обережности!

Подав руку і оставив її саму серед тяжких сумнївів і смутних гадок.

* * *

На другий день в обідну пору клячала в склепі Анна Манне і жваво шурувала підлогу. Вона виглядала так само засмарована як перед осьми тижнями, коли

покидала вдову по фельдфеблеви. Лише що тепер на кострубатім, недобре причесанім темнім волосю мала білий очіпок.

— Не бачу, щоби ти так дуже поправила ся, — говорила стара Майнер, оглядаючи її, — ти лучше прийди знову до нас. Панночка все така сама добра для тебе, а робота там на горі також не дуже лиха.

Анна хитнула головою і ще дужше терла щіткою. Вона повиґирала всї кутки, витерла під лядою, вкінци вимила виставові вікна і склепові двері.

— Що то буде? — спитав якийсь прохожий здивовано, — склеп отвираєть ся наново?

Анна Манне глянула на него з під лоба. — Я мию, — сказала остро.

— Я се бачу, — сказав він гнївно усьміхаючи ся і взяв ногу, бо Анна була би її обляла водою. — А, от панї Майнер. Добрий день! Може схочете повідомити про мене панночку? А то пощо так тут вимивають?

— Панна Алїса хоче від першого винаймати сей склеп; тишина навкучила ся її.

— Та першого на другий тиждень! Хиба знайде ся хто так скоро?

— Більше, нїж треба. Вже питали за сим; навіть оден золотник. Але вона не хоче золотника.

— Так, так, але я хотїв би говорити з нею. Найлучше було би, коли би вона те все продала.

— Так, скажіть її лише се! Я вже повідомлю панночку про вас. Анно, о-тут ключ; як скінчиш, позамикай усе і ходи на гору їсти!

— Добре. — Анна зробила свій звичайний дурний вид, який приневолив паню Майнер повторити: — Замкнеш і прийдеш на гору, зрозуміла?

Чверть години пізнійше заїхав віз Американця. Погонич сидів випнятий на козлї і навіть головою не рухав. Аж тут відчинили ся склепові двері і вийшла Анна Манне. Вона старанно замкнула двері, зложила свої річи в кошик, положила ключ також туди, а мітлу взяла в руку.

— Гей, дївчино! — кликнув на неї погонич. — Зробите менї одну ласку?

— Що вам треба? — запитала вона байдужно, майже не звертаючись до него.

— Принесїть менї дві папіроски, — отсе гроші — бо я не можу лишити коня самого.

Дївчина показала нерішучо на кошик.

— Поставте кошик отут на козел, я прикрию його своїм плащем, — отак — — —

Анна Манне принесла йому те, що бажав, а він віддав її кошик з подякою. Дивив ся з глумливою усьмішкою в слїд за нею.

— Ато хляпа, — бурмотїв під носом, — та воно добре, що є на сьвітї такі дурні гуси!

—Знаєш, що стало ся, Перрі? сказав виходячи Гокінс, — я вже наречений. Дїйсно, можеш менї вірити. Правда, справи ще не буде оповіщувати ся публично, але — — —

— Пощо того всього? — бурмотїв погонич. — Вам вічно лише любощі в голові.

— Так, але справа сего вимагає. Панна Алїса прийде нинї вечером до мене на моє маленьке сьвято!

— Неможливо! Таж се зверне на себе увагу всїх!

— Чому? Вечер сьвітляних образків! На таке можна приходити і в жалобі.

— Я вважаю се за непотрібне; до того ще наробить воно богато галасу межи знакомими!

— Їдь, бо вона йде.

Перрі глянув гнївно на свого пана і вдарив коня сильно батогом.

— Я вас перестерігав, — сказав він звертаючи ся. — В кождім случаю я у вас не буду довше; як хочете робити весїлє, мусите пошукати собі иншого погонича.

Американець сьміяв ся. — Що за ворог жінок! Се для мене добре, інакше моглоби приходити до спорів. Я хотїв би дуже радо оженити ся вже, за три-чотири тижнї, а потім — гайда на корабель.

— Подумайте лише про те, що любов приносила вам дотепер лише нещастя!

— Тільки нещастя? Зовсїм нї. Я думаю, що противне.

Як були за містом, — зачав Перрі знову говорити. — Воно нїчогісько не варта, зачинати нараз кілька справ: хто два заяцї ловить, нїодного не зловить.

— Ей, що там, — сказав Американець. — Як я буду такий старий, як ти, буду може також думати лише про інтереси. Хвилями бажаю притім також приємности. Тепер я потребую коханя, мій друже, а моя наречена — красавиця. Я нїколи не міг подумати, щоби той дурний "рижий" мав її. А його освободжене саме тепер є менї дуже на руку.

Перрі не відповів нїчого. Він заїхав поволи перед хату, де мешкав його пан. Він нахмурив ся, як Гокінс ударив його по плечи й сказав: — Дай коневи добре попоїсти, щоби не зїв жолоба!

10.

В помешканю Американця було велике товариство. Він замешкував гарний малий домок з городом. Ціни винайму не були в сім місци високі, улиці сьвіжо поведені і мало бруковані.

На долині було кілька малих кімнат, кімната на курене і сальон, а на першім поверсї красна саля. Ту відбували ся представленя сьвітляних образів, ту також наставлювано малі накритя.

Служба поставила на стіл посуду з овочами. В кімнаті панував голосний гамір, дзвеніли шклянки, стріляли корки від фляшок.

Аліса Бельке сиділа в чорному одіню як тінь серед веселих людий. Господар дому сидів побіч неї, любезно стараючи ся розвеселити її, а також гості трібували розвіяти її смутний настрій. Вона мало кого з присутних знала; се були по найбільшій части клюбові товариші Американця, дехто з них із жінками, як приміром старий Шмідт.

— Тепер, ласкава пані, мушу вас віддати під опіку моїх гостий, — сказав Гокінс, вказуючи на пана й паню Шмідт, що сиділи при тім самім столику, що він і Аліса. — Я мушу обслугувати апарат; він є тепер моїм улюбленим конем і я нікому не віддав би його в руки. Я прийду потім і відберу свою похвалу, Мінгер!

Сенна, що сидів при однім із сусідних столів, підняв шклянку і випив до господаря дому. Той зник незамічений більшою частю присутних. Слуги позбирали зі столів, поуставляли на трикутниках по обох боках салї охолоджувачі на вино і постягали крісла в ряди. В дверях до бічної кімнати поставлено добре вип-

нятє велике полотно. Сенна Манн, що сів собі у кутку, коло вікна, розглядав ся уважно довкруги. Другого виходу зі салї не було. По хвилї зробило ся в кімнатї темно і якийсь музичний кавалок розпочав "представлене". В тій хвилї встав Голяндець зі свого стільця і легко відчинив вікно. Гра фортепяна заглушила шмер і молодий чоловік сховав ся за мягкою занавісою. В тій хвилї, як на появу першого образа з грудий присутних вирвав ся эклик здивованя, він вдивляв ся крізь темряву на долину. Йому здавало ся, що немов якась тїнь промайнула, але всюди було тихо. Він ждав і вдихував глубоко холодний нічний воздух.

Мабуть відбувала ся вистава третього образа, як хтось з салї сказав: "Певно вікно відчинене, бо є протяг!"

Як лискавка скочив Сенна Манн на вікно і спустив ся в долину. Як кіт зісунув ся він по тичцї винограду, що ріс кругом домика, на долину, хвильку стояв і наслухував, а потім перелїз скоренько через желїзну огорожу. Тут — знова якась тїнь — молодий чоловік вхопив якусь ломаку, що висїла случайно на огорожі і пішов скоро до сеї тїни; за хвильку стояв перед — Перрім.

Покірний слуга виглядав у ту хвилю не зовсїм на покірного. Як наблизив ся до приятеля свого пана, видно було на його лици насьмішку й лють.

— Яка несподїванка, пане Сенно Манн! Ви не думали, що можете мене тут стрінути? Чи маю помочи вам, щоби ви дістали ся туди, звідки прийшли?

— Красненько дякую. Я дістану ся туди й без вас.

— Дійсно? А я скажу вам, що помиляєте ся. Ваша дорога кінчить ся отут.

Одним скорим рухом добув ножа і кинув ся на Сенну Манна з такою силою, що той хоча сподівав ся нападу, не встояв і упав на землю. Одначе вдало ся йому вхопити противника за праву руку і в такий спосіб уратував ся. Скажене дужанє обох їх не тривало довго. Перрі почув, як несподівано схопили його з заду сильні руки і коли віддихаючи оглянув ся, побачив ся межи двома поліцаями, — тимчасом Сенна Манн підняв ся скоро зі землї.

— Бачите, похибка сим разом з вашого боку, Перрі! — сказав він усьміхаючи ся.

Гнївно поглядав на него арештований. — Що се має значити? — крикнув нагло. — Я закличу свого пана на сьвідка, що мене безправно арештовано тодї, як я хотїв придержати небезпечного драба.

— Алеж прошу, покличте! Та ваш голос заледви чи долетить до дому панни Алїси Бельке!

— Так я не безпідставно недовіряв вам, — бурмотїв Перрі. Він без опору всїв до самоходу, який нагло зявив ся; там наложив на него Сенна Манн шкіряний пояс, що був прикріплений до сїдала. — Щоби вам не захотїло ся вискочити по дорозї, Перрі! Тепер я буду погонич.

Вони переїхали передмістя і здержали ся на тій улици, при якій стояв дім Алїси. Ту Сенна Манн зіскочив.—Чи маю здоровити від вас вашого пана, Перрі?— сказав з усьмішкою, — він десь нетерпеливо чекає на вас! Возьміть сего чоловіка до арешту, — приказав поліцаям, — вже все в порядку. А відтак поїдьте по панну Бельке і привезїть її до дому.

— До чорта, кляв вязень,— ви дуже добре прилагодили ся до своєї задачі.

— Так, мій любий! Як ви переміняли нині рано ключ у моїм кошику, тоді я вже уладив все на ваше приняте. Свою задачу, як дурна наймичка, я ліпше сповнив ніж ви, як візник!

— Чорти би тебе побрали! Коби був мій ніж лучше справляв ся!

— То було би нічого не помогло! Мої люди були на поготові. До побаченя, мій друже.

Самохід поїхав дальше.

Дім покійного золотника стояв в темноті. Сенна Манн глянув у гору по вікнах: з помешканя над склепом продирало ся слабе, майже невидне сьвітло. Він потиснув легко за клямку від склепових дверий, двері відчинили ся. Він увійшов до середини і засьвітив маленьку ліхтарню, яку витягнув з кишені. Зі стелї звисав шнурок. Він виліз по тім шнурку і застукав у стелю. Отворила ся широка діра, яка що раз більше розширяла ся.

— Ви вже ту врештї? — сказав якийсь голос. Се тривало цїлу вічність! Мусим зараз забрати ся, бо інакше впаде підозрінє. Представленє не може прецїнь так довго тривати.

— Яж вам прецїнь казав, що я не буду міг так скоро прийти.

— Ну і як же, старий, мало підставу ваше підозрінє? Чи Голяндець шукав за виходом?

— Нї, не шукав. Але, як тут вам? Знайшли?

— Так. Сим разом, на щастє, була легка робота! Я ненавиджу крови й насильства; хитрість і лагідність завсїгди лучші. Щож, ви вже на горі? До чорта, що ви робите?

Дзвінок, від котрого відорвано линовку, дзвонив голосно на цілий дім. Рівночасно скочив Сенна Манн до спальні пана Бельке.

— Що я роблю, пане др. Янсен? Чи властиво, пане ґрафе фон Сент-Фоа? Поздоровляю вас від моєї сестри Доллі!

Злодій зблід і захитав ся. Скринка, яку виняв з незамкненої каси, випала йому з рук, а вся містота розсипала ся по землї.

В помешканю зробив ся рух. Заки зловлений успів отрясти ся зі свого переляку і взяти за револьвер, були вже його руки звязані.

— Ґратулюю вам, пане Сенно Манн, — сказав поліційний комісар, стискаючи йому руку; — мушу признати ся, що я передтим сумнївав ся що до доброго висліду. Вправдї ви лише ствердили наше попереднє підозрінє, але те, що вам удало ся зловити злочинців на горячім вчинку, виключає всяке вибріхуванє і приспішить нашу працю.

Панї Майнер, що станула на ту хвилю в дверях, на вид арештованого голосно скричала: — Пане доктор! Ах, пане доктор! То се таки дійсно ви були! Ох, нещаслива дївчино! І то дійсно бувають такі нещастя на сьвітї. А я була би присягла за його невинність!

Злочинець не рухав ся. Тільки його очи стріляли на всї сторони, немов шукаючи виходу до втечі.

— Запалїть ґаз! — велїв Сенна Манн. — Чуєте самохід на дворі? Панна Алїса може ввійти кождої хвилї. Я хотїв би наперед спитати сего пана, чи не схотїв би подати місця, де лежать зрабовані діяманти?

Арештований заперечив сильним рухом голови.

— Ні? То обійде ся. Ми якось знайдем. А тоді також покаже ся, хто є дійсним властителем.

В тій хвилї чути було, як на дорозї станув самохід, а дві мінути пізнїйше увійшла Алїса.

Ясне ґазове сьвітло падало на вязня, що стояв біля каси. Оден поліцай збирав зі землї розсипані рубіни і складав до скринки.

— Ходіть, панно Алїсо, — сказав Сенна Манн і привів тремтячу дївчину близше. — Я приобіцяв вам, що викрию злодія діямантів княгинї Долгорукої — дивіть — пізнаєте його?

— Мартин, — простогнала Алїса.

— Дивіть ся сюди, — сказав Сенна Манн і підняв високо в гору звязані руки злодія, ось тут червоний перстїнь з печаткою, а осьтут близна, неправда?

— Боже мій, Боже, як ви глумите ся наді мною! — хлипала дївчина .

— А тепер, — говорив дальше спокійно Джаванець, глядіть ось сюди, — він плеснув в долонї.

Не лише очи Алїси, але також очи комісаря, поліцаїв, панї Майнер звернули ся в сторону їдальнї, звідки вийшла постать чоловіка.

— Мартин! крикнула ще раз Алїса.

Закликаний станув в одній хвилї біля неї й обняв її.

— Але, хто є отой? — питала вона тревожно.

Сенна Манн підійшов до него, відняв йому бороду, брови й перуку.

— Не гнївайте ся, пане ґрафе фон Сент-Фоа, що я роблю службу вашого голяра. То не було розумно з вашої сторони, що ви в тій масцї наслїдували пана Янсена. Через се я зараз знав, хто се такий містер Гокінс,

не треба було навіть близни на пальці. Сим разом кара не мине вас!

Американець глянув зпід лоба на молодого мущину.

— То таки Перрі мав слушність. Він не довіряв вам. Щож, ще все не страчене. Про житє я не дбаю. Морду доконав Перрі — я таким річам не віддаю ся. Я всї свої справи виконую при помочи любови. Коли би панна Алїса не була така дурна й не відказала менї своєї руки, було би обійшло ся без морду. Одначе я рішучо боронив її, як Перрі хотів її убити.

— Се правда, — сказала тихо Алїса.

Він глянув з погордою на неї. — Я помилив ся що до вдачі женщини. Я сподївав ся, що вона скорше візьме вину на себе, ніж зрадить свого коханця. В тій цїли я підкинув скровавлений діямант до її мешканя. Але нинїшні дївчата не знають вже, що таке любов.

— Ох! — зітхнула глибоко Алїса. — А плян трохи що не вдав ся, коли би була не заздрість!

Богу дякувати, що Сенна Манн попав на таку гадку! — кликнув др. Янсен.

Сенна Манн вдоволено сьміяв ся. — Я завважав, що панна Бельке дуже легко зворушує ся і на тім побудував мій плян. Але сей — пан покидає нас зараз, тому я хотів би попросити його, чи не описав би нам тої ночи, в якій він, як др. Янсен, відіграв таку негостинну ролю гостя. — Чи нещасний пан Бельке умер з тим переконанєм, що бачив у вас свого зятя?

Звязаний вязень зморщив чоло. — Пощо сего? Він вже вдруге не буде жити, як я се скажу. А я — не дуже люблю згадувати той вид.

Аліса підійшла до него близше і піднесла благально руки. Проти своєї волї, спустивши очи в землю, говорив він дальше: — Я сподївав ся, що справа з золотником піде цїлком добре — він повинен був тільки побачити мене, а не мого товариша, щоби думав, що я виходжу з кімнати його дочки. Відтак я хотїв наговорити йому про якусь мою провину, через яку я мушу втїкати, щоби дав менї гроший на втечу, а був би се зробив хотяй би й тому, щоби увільнити свою дочку від такого судженого. В той час, як він відчиняв касу, мій спільник мав накинути йому зі заду нахльороформовану платинку і ми були би мали легку справу. Та нараз дверцї, котрими ми дістали ся сюди з долини, так сильно грюкнули, що старий за вчасно пробудив ся. Мене не було навіть в кімнатї, як він вже засьвітив електричну лямпку. Він дїйсно думав, що я приходжу з Алїсиної кімнати, але заки ще міг я добути зі себе слово, став мене лаяти і скочив з ліжка. Притім побачив він відчинені двері ...га. І тодї я не міг вже Перрі довше здержувати. Він вже чекав відповідної хвилї.

Аліса зблїдла.

— І він аж до смерти вважав вас за мене? — спитав дрожачи Янсен.

Злодій кивнув заперечуючи головою. — Як він, шукаючи помочи, обернув ся і хотїв вчепити ся мене, я вирвав ся йому з рук, але він зірвав з мене перуку і пізнав мене. Я ледви мав час зробити себе наново "...ьондином", як увійшла панна. — — —

— Богу дякувати! — шептав Янсен.

Полїцаї відвели зловленого драбугу.

Аліса обняла з плачем свого судженого і благала його о прощенє.

Пані Майнер не знала з утїхи, що має робити. Вкінци принесла фляшку вина і се було найлучше, що могла вона зробити. Бо всї чули ся змучені після дня, повного пригод.

11.

— Як попав вже я на слїд, — говорив Сенна Манн, як сидїв другого дня коло щасливої пари заручених і мусїв оповідати, — була вже справа досить проста. Головна річ властиво полягала на тім, щоби бути певним що до того Перрі. Він мав до мене підозрінє і не бракувало богато, а панки з украденими діямантами були би тихцем утїкли! Я числив ще лише на жадобу Гокінса, забрати зі собою також і рубіни. Сї рубіни, що я передав вам до сховку, панно Алїсо, в дїйсности неправдиві!. Я мав лише одинокий красний камінь, що походив із вашої власної брошки і на него я зловив драбів. Але ще одно: я майже цїлий рік чигав на них отут, в сїм домі! Ви дуже добре поступали супроти мене тодї, як я повнив ролю помивачки!

Аліса глянула на него зі здивованєм, Мартин Янсен притакнув.

— Що ви говорите? Я нїчого не знаю, — говорила молода дївчина.

— Чи ви вже забули Анну Маннє? — спитав з усьмішкою.

— Як? Ви? А се чого?

— Я оповідав вам, що мій батько нагнївав ся на

мене подібно, як на мою нещасну сестру. Він закляв ся перед нами, що лише тоді простить нам, як злодій буде зловлений, а діяманти знайдені Отже тепер розумієте, який мій інтерес до діямантів княгині Долгорукої? Се є дорогоцінности моєї сестри.

— А княгиня?

— То одна красна танцюристка, що дістала їх від банкира-Жида, котрому мій так званий шурин ті дорогоцінности продав.

— Але я не розумію, чого ви так довго були Анною Манне в сім домі! — сказала Аліса.

— Се має свою властиву причину, яку я хотів би затаїти перед вами, панно Алісо. Але дальші події викриють її вкінци. Ви передусім мусите знати, що правдиве імя містра Гокінса чи там ґрафа Сент-Фоа є те саме, що й ваше.

— Боже, Боже! Ви думаєте, що се мавби бути той наш американський свояк?

— Мабуть. Я знав його батька, а вашого стрика, дуже добре. Він був знаний у нас як Ювель Сем, бо мав велику пристрасть до ювелів, — се, здаєть ся, лежить у природі вашої родини; — він вимінював і продавав усе, щоби тільки дістати діямантів, чи рубінів або смараґдів. Його син, богато старший від брата, учив ся через якийсь час з моїм братом. Він був великий і мав руде волося. Я не знав його ніколи. Він утік з колеґії, щоби розпочати свої злодійства при помочи вінчань. Се, що він відважив ся зачати свої злодійства таки в своїм родиннім місточку, вказує на його зухвалість. Як ґраф Сент Фоа носив він русяве волосе і русяву бороду, — отже подобав на пана Янсена. Так

само поступав він отут, щоби зруйнувати свого суперника. Про тайну сего дому, криті дверця, знав він мабуть від свого батька. Як почув у місті Ніца, що "його" діяманти, мають бути відослані сюди до перерібки, повзяв зараз злочинний плян, вдруге дістати їх у свої руки. Хто зна, чи й сам він не поручив "княгині", щоби вислала діяманти сюди? Певне те, що його можна було пізнійше бачити ще в тім місті в ріжнім перебраню. Як не стало вже мені гроший, подумав я, що, як дівчина — помивачка, можу дістати ся до всіх домів. Часами мив я підлогу в домі "княгині Долгорукої" і сповняв притім ріжні прикази. Колиж я вже дістав від свого брата з Америки інформації, хто криє ся під особою того графа, постановив я поїхати сюди, побачити, чи нема що спільного межи ним а німецькою родиною Бельків. Моя сестра описала свого мужа як ставного мущину з русявим волосєм і русявою, повною бородою, — а мій брат описував, що він має руде волосє і гладко виголене лице. Цілий рік я ждав, удаючи Анну Манне. У вісім місяців після мого приходу прийшли брилянти.

— Ох, чому не сказали ви сего передтим! — кликнула Аліса, — тоді був би жив єще мій батько!

— Подумайте — що я міг би був тоді сказати? Ваш батько одержав дорогоцінности від правної властительки; він не мав права дати їх чужій людині. хотяй би вона і мала до них претенсії. Я був певний того, що той, що їх раз дістав був у руки і потім випустив, прийде за ними, як муха до сьвітла. Але я ніколи не думав, щоби він допустив ся при тім убийства.

— А що викликало ваше підозрінє?

— Як я мив підлогу в кімнаті, де доконано морду, відкрив я тайні дверцята, які були дуже справно закриті. Крім того знайшов я в скалубині тих дверцят жмуток русявого волося з вусів, яке, як показало ся пізнійше, було крашене і кавалок перуки з русявим волосєм; — вправді було на ній лише кілька волосків, одначе було добре видно, що вони вшиті в перуку. Коли я переконав ся, що волоски з вусів були передтим руді — я його знайшов. А що волосє пана Янсена було довге, як я переконав ся і що він не мав ніякої близни на пальци, як упевняла панна Аліса, я його викрив і став за ним слідити. На щастє він пригадав собі на ваші дорогоцінности, бо інакше ледви чи були би ми допняли свого. Тепер вже не було великої трудности приловити пана Гокінса. Я видумав байку про рубіни якоїсь міністриці і з задоволенєм стежив, як він наслїпо ішов у лапку. Треба було єще знайти "другого" і скажу вам, що я сильно підозрівав пана Голірода. Тепер я вже знаю, що він ненавидів свого земляка і не вважав його зовсім за "джентелмена". Коли би він не був такий неприступний, були би ми могли скорше дійти до цїли. Вчера сказав менї пан Голірод, що він відкрив случайно, що його земляк має крашене волосє на голові й на бороді, через що він став йому недовіряти і за ним стежити. Тамтой же, як міг, уникав старого фільософа і старав ся відтягнути від него також доктора Янсена. Що правда, замітка панни Аліси, що пан Голірод оголив собі вуси, зразу навела мене на підозрінє, але як я його побачив, то зрозумів, що ту справа з диваком, а не зі злочинцем. — Не звертаючи уваги на те, що його сіре волосє не було ніколи рудим. — Перрія зачав я підозрівати тоді, як побачив

щирі відносини межи ним а його паном. Але він старий хитрий лис, відразу звернув на мене увагу і я мусів дуже вважати, щоби перехитрити його. Як я вже був певний свого, наклонив я поліційного комісаря, щоби помагав мені. Решту вже знаєте.

— А ювелї? спитала з запертим віддихом Алїса.

— Ми знайшли нинї в ранцї! — сьміяв ся молодий чоловяга. — Оба драби вже все спакували, щоби ще в ночи відїхати; чи був би Гокінс довершив тої задачі, коли би йому крадїж була вдала ся, я дуже сумнїваю ся. Воно показує ,що він думав єще про женитьбу з вами, панно Алїсо. Вчера замовив у кравця гарне одїнє для себе, а також поробив відповідні донесеня до властий духовної і сьвітської. Я хотїв би лиш знати, чи в такім случаю він був би дав всї ювелї свому кумпанови? В стайнї, в кінськім жолобі, лежала зовсїм простенька собі торба з дорогоцїнностями моєї сестри. Я тремчу на саму гадку, що ви, панно Алїсо, були би закушали того самого щастя, що вона! Можливо, що той драб влюблений у вас настільки, що був би на вашу просьбу відложив на який тиждень відїзд, але чи довго було би потривало, щоби ви котрогось рана пробудили ся в чужому краю без нїяких средств до житя, зовсїм так як моя нещаслива Доллі!

— Богу дякувати, що вратував тебе від такої долї! — кликнув др. Янсен.

— Сим разом ми вже зловили злодія. — повторив Сенна Манн. — Він відпокутує тепер за вашого батька, панно Алїсо, а також за мою сестру.

— А я тебе підозрівала, Мартине, тебе, — хлипала Алїса.

— Моє серце кохане! Той поганець з розмислом ошукав тебе, бо ти полюбила мене замість його.

—А я переконаний, що він тому лише допустив свого кумпана, щоби убив вашого батька, аби по його смерти мати право до спадку по нім. Він був би ходив зо два роки під своїм дійсним іменем, у своїм правдивім рудім волосю, щоби мочи потім посісти дім Бельків. Ніхто з його тутешніх знакомих не був би пізнав у нім смаглявого торговця діямантами. Я сподію ся, що його замкнуть на досить довго, щоб перешкодити йому допускатись дальше подібних злодійств. Коли ж він вже буде вільний тут в Німеччині, зажадає його Америка.

— А як хитро він забирав ся до діла! — сказав Янсен по хвилї надуми. — Оба помешканя, представленя сьвітляних образів служили на те, щоби не дати викрити його злочинної діяльности. Лише при грі в карти тратив він пановане над собою, — тодї забував за все. Тодї прогайновував він усе, що лише приносили йому його крадежи. Аж вірити не хочеть ся, як умів він так знаменито грати ролю порядного чоловіка і мати зносини з найповажнїйшими горожанами міста!

— Нїмцї власне люблять чужинців — сказав Сенна Манн.

— А хтож той —другий?—спитала несьміло Алїса, думаючи про вбийцю свого батька.

Сенна Манн здвигнув раменами.

— Він не хоче сказати свого імени, а пан Бельке-Гокінс заявляє, що не знає його. Чи так воно справдї є, покаже ся згодом. Полїція є тої гадки, що має в руках двох добрих злодіїв. Коло пана Бельке-Гокінса знайдено богато компромітуючих паперів. По всїх

краях вже порозсилано телеґрафічно опис його вигляду. На всякий случай буде смерть вашого батька, панно Алїсо, відпокутувана А ті прокляті діяманти відвезу своїй сестрі, нехай їх продасть. Щоби вже ніколи не були причиною людського нещастя! Колиб залежало від мене, я кинув би їх у море, там де воно найглубше. Оттут віддаю вам, панно Алїсо, ваш рубін. — Він виняв з кишенї кусок паперу і розвинув.—Ось тут є ваш рубін, що Гокінс був менї раз витягнув з кишенї. Він зробив нам велику прислугу, подібно як і нашийник.

Алїса счервонїла і стиснула руку свого любка.

— Нехай панна Міллі тїшить ся ним! — сказала похвильцї.— Ох, Мартине, я вже ніколи не хочу носити прикрас!

— Тільки один виїмок! — промовив Сенна Манн. — Я предкладаю поліції всякі докази й папері, що відносять ся до упадку моєї сестри. Воно зовсїм певне, що ті ювелї, що належуть до вас, будуть в як найкоротшім часї на воли. Але одно вас прошу: возьміть і заховайте той каменець, що його скровавленого підкинув той драб до вашої кімнати, щоби кинути на вас підозрінє участи в злочинї. Заховайте його на памятку сеї хвилї, в котрій ви відрікаєте ся всїх своїх дорогоцїнних каменїв, бо він скупаний в крови вашого батька!

Зі сльозами в очах взяла вона клейнод.

— Дякую вам! А чи можу я вам дати один малий рубін? Він не є такий дуже вартісний, але я хотїла би, щоби ви занесли його своїй сестрі. Просїть її також, щоби його носила: одна злочинна рука завдала нам

обом рани, які може згоїти лише час. Вам пане Ман... завдячуєм, що житє приносить нам ще дні щас... повинні би ми вам відплатити ся??

— Нема тут що відплачувати — кликнув весело Сенна Манн. — Противно! Тим двом рокам я завдячую, що я з непотрібного лінюха-дармоїда став розумним чоловіком! Як же хочете справити мені якусь приємність, запросіть мене на своє весілє. Але спішіть ся, бо я, щоби полагодити ще деякі справи, остану лише кілька тижнів. Відтак возьму свою сестру і завезу до батька. Вінчанє буде уневажнене, а бідна Доллі буде на другий раз вже розумнійша. Але я незвичайно щасливий відповідю батька на мою телеґраму. Тепер вже всьо в порядку. Тепер побажаймо собі незаколоченого щастя і довготриваючої щирої приязни!

З німецької мови переклав Іван Яремко.